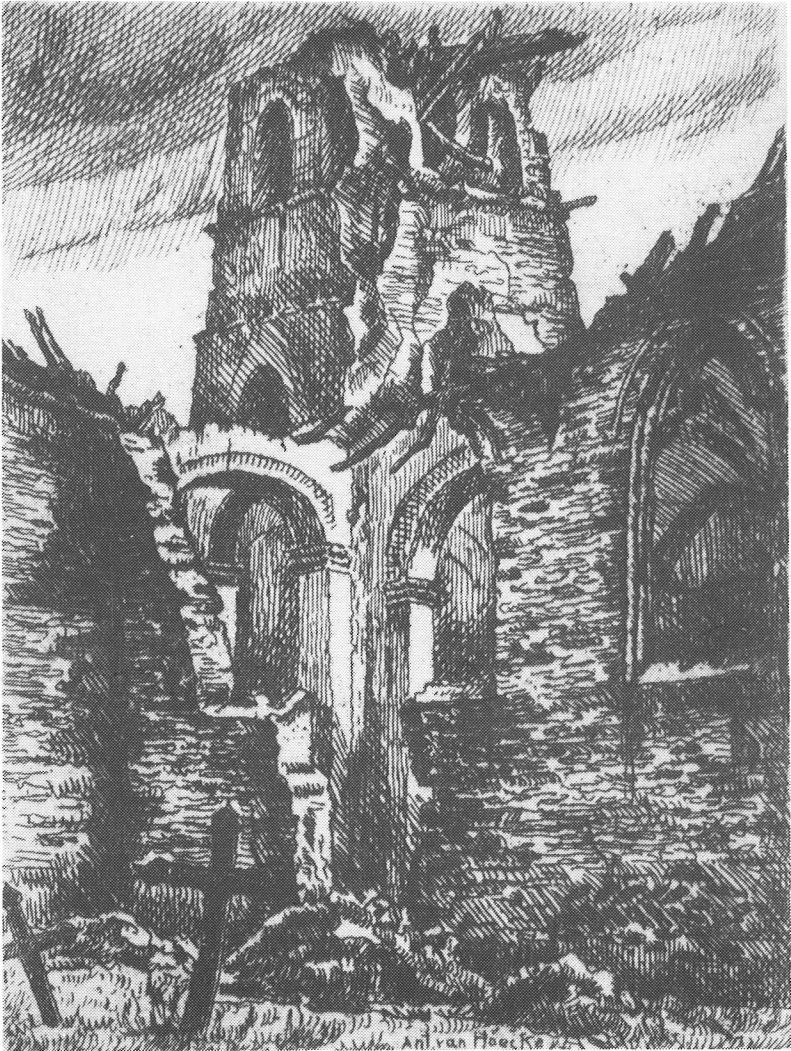

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

december 1990

jaargang XXI

aflevering 4

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Lerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Lerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1990

450 fr. over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of
290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” v.z.w.,
Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Steunend lid 1990

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

K. DE GROOTE - J. LUYSSAERT - A. STROBBE
J. VAN DE CASTEELE

Eindredactie

J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

Kafttekening

De verwoeste kerk van Landegem in 1918. Ets van Antoon Van Hoecke
in het bezit van Antoine Janssens, Nevele.

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

december 1990

jaargang XXI

aflevering 4

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

J. LANCKZWEIRT, Vijftig jaar geleden: Julien Lanckzweirt, een weggevoerde uit Landegem	231
A. BOLLAERT, A. JANSSENS, Mensen uit ons heem (VI). De Poeselse beeldhouwer Blondijn Van Haver	234
A. JANSSENS, De gemeentelijke tekenacademie van Nevele	246
A. JANSSENS, Kruisen langs onze wegen (I). Op Kerrebroek staat opnieuw een kruis.	272
A. MARTENS, Tien stenen heiligenbeelden in de Sint-Pieters en Pauluskerk te Hansbeke	279
A. MARTENS, De Lourdes-kerk te Hansbeke	290
A. MARTENS, Theodoor Janssens te Nevele. Een Toemaatje	296
A. MARTENS, Wat zal op een „dynghedach” in het eerste kwartaal van de 17e eeuw beboet of beslecht werd	299
A. MARTENS, Inboedel van de „ S. Maria kapelle aen den meulen van Meerendre”, anno 1879	307
A. BOLLAERT, Spreekende stenen te Poesele	309
Redactie, Bestuur van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” vanaf de stichting in 1970 tot op heden (1990)	311
Redactie, Mensen van Toen	312
Verslagen	314
Voor u gelezen	321

VIJFTIG JAAR GELEDEN: JULIEN LANCKZWEIRT, EEN WEGGEVOERDE UIT LANDEGEM

Julien Lanckzweirt werd geboren te Landegem op 20 december 1923. In mei 1940, op 17-jarige leeftijd, vluchtte hij voor de Duitse inval, naar Zuid-Frankrijk vanwaar hij in augustus van hetzelfde jaar terugkeerde. Nadien, in 1942, werd hij door de Duitsers opgeëist. We lezen hieronder zijn verhaal.

Reeds in november 1942 werd ik door de bezetter opgeroepen als verplicht tewerkgestelde voor Duitsland.

Ik moest mij aanmelden op de Kommandantur in Gent. Daar werd mij gevraagd een formulier te ondertekenen waarin ik verklaarde dat ik vrijwillig vertrok naar Duitsland. Het ondertekenen van deze verklaring hield ook in dat er bepaalde gunsten werden verleend, zoals b.v. werkschoenen. Ik heb geweigerd, wat niet in de smaak van de „Vlaamse Wachters” viel. Wie weigerde te tekenen moest naar Noorwegen in de fjorden gaan werken als straf. Ik ben niet vertrokken op de door hen bepaalde datum (4/12/1942) en was dus werkweigeraar. Uit schrik ben ik ondergedoken bij een hovenier op een kasteel in Destelbergen, zo een 20 km van huis weg. Ik bleef daar drie maanden.

Mijn ouders kregen echter bezoek van de „Gestapo”. Uit wraak werden mijn beide zusters, Julienne en Achilla, opgeëist. Wanneer ik mij terug zou aanmelden mochten zij thuis blijven.

Zo ben ik op 19 maart 1943 toch vertrokken, met bestemming Aachen. Aan de trein werden als propagandamiddel spandoeken opgehangen met als opschrift „Vrijwilligers voor Duitsland”. In Aachen kwamen we in een „Durchgangslager” terecht, waar zo een 10.000 mensen uit verschillende landen waren, daaronder ook veel Joden.

Na 10 dagen Aachen werden we met 12 Vlamingen (o.a. uit Merendree: Roger Claeys; uit Landegem: Maurice De Buck, Iréné Van Hulle, Albert De Vreese; uit Waarschoot: Marcel Meiresonne, Hubert Van Beveren; uit Aalter: Maurice de Baets; uit Eeklo: Robert Van Heule; uit Brussel: Willy Franquinet en Piet Vermeilen) opgehaald door een „Werkschutz”. Met een trein reden we tot boven Berlijn waar we in een fabriek van electriciteits- en telefoonkabels tewerkgesteld werden. Dit was de „Deutsche Kabelwerke” in Fürstenwalde, Ketzendorf an der Spree.

Ons verblijf bestond uit houten barakken die zich rond het bedrijf bevonden. We sliepen in stapelbedden van twee, de matrassen waren opgevuld met papierafval. Er was een keuken waar slecht eten werd bereid, o.a. Duitse rapen, wortelen en koolbladeren als een soort watersoep; als vlees kregen we

Ober-Feldkommandantur

WERBESTELLE
AANWERVINGSDIENST
OFFICE D'EMBAUCHAGE

Gent den 26.II.42
le

DIENSTVERPFLICHTUNGSBESCHIED
Kennisgeving van verplichting tot dienstneming
Décision relative à l'obligation de travail

Auf Grund der Verordnung des Militärbefehlshabers für Belgien und Nordfrankreich über die Sicherstellung des Op grond van de verordening van 6 Maart 1942 van den Militairen Bevelhebber in België en Noord-Frankrijk, En vertu de l'ordonnance du 6 mars 1942 du Commandant Militaire pour la Belgique et le Nord de la France Kräftebedarfs für Arbeiten von besonderer Bedeutung vom 6. März 1942 in der Fassung der Verordnung vom 6. Oktob- inzake voorziening in de behoeftē aan werkkrachten voor het verrichten van werk van bijzonder belang, volgens en vue d'assurer la demande de travailleurs pour les travaux d'une importance spéciale dans la rédaction de l'ordon-

ber 1942 den tekst der verordening van 6 Oktober 1942 nance du 6 octobre 1942
wird , word , a été obligé au travail
Name: LAURIZWERT Vorname: Julien
Naam : Laurizwert Voornamen : Julien
Nom : Prénoms :
geb. am: 20.I2.23 in: Landegem
geboren den : né le : te :
wohnhalt: Ort Landegem Strasse Wildkouterstraat Nr. I
wonende te : domicilié à : rue :
Name der Ehefrau: Eltern Lanckzwert Cyriel - ebenda
Naam van de echtgenoot/ouders :
Nom de l'épouse/des parents :
zur (Name und Ort der Firma): Auftr. 5780/II08 AA Hamburg
verplicht tot dienstneming bij (naam van de firma en plaats) :
à (désignation et lieu de la firme)
als Maschinenarbeiter für unbegrenzte Dauer dienstverpflichtet.
als voor onbepaalde tijd.
en qualité de pour un temps indéterminé.
Meldung am 4.I2.42 um 7 Uhr in Gent Bahnhofst. 2136J23
Moet zich aanmelden op te uur, te station
Il devra se présenter à heures, à gare de

ARBEITSBEDINGINGEN:

ARBEIDSVOORWAARDEN:

CONDITIONS DE TRAVAIL:

- 1.) Arbeitszeit: wöchentlich 48 uren per week, — Stunden, bei Bedarf mehr. — langeren arbeidsduur zoo zulks noodzakelijk is.
- 1.) Durée des prestations de travail : par semaine : heures, en cas de nécessité prestations de durée plus longue.
- 2.) Einstelllohn: STUNDENLOHN RM.
- 2.) Aanvangsloon: UURLOON: 0.74 RM.
- 2.) Salaire d'engagement : SALAIRE HORAIRE : RM.
- 3a.) Im Zeitlohn kann nach Einarbeit eine Leistungszulage bis zu Rpfennigen pro Stunde gewährt werden.
- 3a.) Na inwerking kan een prestatie — bijslag van Reichspfennigen per uur toegestaan worden.
- 3a.) Après la mise au courant une prime de travail peut être accordée jusqu'à concurrence de Reichspfennigen par heure.
- 3b.) Brutto — Wochenverdienst bei Akkordarbeit (Durchschnittsätze bei normaler Leistung — keine garantierten Mindestsätze) RM.
- 3b.) Brutto-weekloon bij stukwerk (gemiddeld bij normale prestatie — geen minimum gewaarborgd) RM.
- 3b.) Salaire brut hebdomadaire pour travail à la pièce (moyenne pour rendement normal — pas de minimum garanti) RM.
- 4.) Sonstige Zulagen:
- 4.) Allocations diverses :
- 5.) Trennungsgeld für Verheiratete: RM. täglich/wöchentlich.
- 5.) Scheidingsvergoeding voor gehuwden : RM. per dag/per week.
- 5.) Indemnité de séparation pour mariés. RM. journallement/hebdomadairement.
- 6.) Uebernachtungsgeld RM. pro Nacht.
- 6.) Verblifsvergoeding RM. per nacht.
- 6.) Indemnité de logement : RM. par nuit.
- 7.) Unterkunft und Verpflegung: Lager frei. — Truppenverpflegung — Mehrarb. 48st.+ 25%
- 7.) Huisvesting en onderhoud :
- 7.) Hébergement et nourriture :

Bellegende Merkblätter für Dienstverpflichtete und für die Arbeitsaufnahme in Deutschland wurden ausgehändigt. Het hierbijgevoegd bericht tot verplichte dienstneming en opening des arbeids in Deutschland werd aan den L'avis annexé à la présente relatif à l'obligation et à la prise du travail en Allemagne a été remis à l'intéressé. Die Verweigerung der Unterschrift über die Aushändigung des Dienstverpflichtungsbeschlusses und der Merkblätter betrouwe overhandigd. De weigering der overhandiging van de kennisgeving van verplichting tot dienstneming Le refus de la signature certifiant la remise de la décision relative à l'obligation de travail et de l'avis annexé ne por- haben keinen Einfluss auf die Pflicht zur termingemässen Aufnahme der Arbeit. en het daarbijgevoegd bericht te ondertekenen, schort de verplichting, om op den gestelden datum en op de ge- stelde plaats het werk aan te vullen niet op. tera aucun préjudice à l'obligation de se présenter au lieu du travail à la date fixée.

Im Auftrage: In opdracht: Par ordre:

Z. Overstey

meestal gehaktballen die naar vispuree smaakten. Er werd 12 uur per dag gewerkt in ploegen. Op ieder werkstuk moesten we ons stamnummer aanbrengen voor controle, dit om sabotage tegen te gaan.

In de fabriek had ik kennis gemaakt met een Duitser, een echte „Anti-Hitler”. Hij had zes broers die gesneuveld waren, de laatste in Tobroek (Afrika). We luisterden bij hem naar de Engelse radio terwijl zijn vrouw aan de deur van de kinderslaapkamer de wacht hield. Hun eigen kinderen vertrouwden ze niet. Ze waren immers ingelijfd bij de Hitlerjeugd en op 17-jarige leeftijd werden ze opgesteld rond Berlijn bij het afweergeschut (Berlijnse ring).

Rond de fabriek, alsook rond de barakken, was alles afgezet met prikkeldraad. Vooraan was een Duitse wachtpost met daarnaast een soort manège voor Duitse herdershonden. Bij vliegalarm moest iedereen in de kelders onder het fabrieksgebouw. Wanneer dit 's nachts gebeurde werden de honden losgelaten en werden we zo in de kelders gedreven. Tijdens mijn verblijf van 27 maanden heb ik veel bombardementen meegemaakt, gelukkig voor mij met goed gevolg.

Na zes maand in deze „Kabelwerke” ben ik overgeplaatst naar een groot autobedrijf van de „Wehrmacht” waar de kapotte wagens die van het front kwamen, moesten hersteld worden. Er waren ook grote vrachtwagens die ze hadden buitgemaakt op het Franse en Belgische leger. We werkten samen met Franse en Poolse krijgsgevangenen in een soort kettingstelsel. Met de Franse krijgsgevangenen hebben we sabotage gepleegd door bepaalde onderdelen van de Franse motoren te vernielen. Er werden namelijk kleine onderdelen van injectiepompen in de W.C. 's of riolen geworpen. Er waren geen reservestukken en zo bleven de wagens ter plaatse staan als schroot.

Ik werkte er tot we bevrijd werden, begin april 1945, door het Russische leger. De doorgang van het front was verschrikkelijk. We waren slechts op 40 km van Berlijn. Het Duitse leger was ingesloten, er werd gevochten boven en onder (metro's) de grond... het laatste verweer.

Ik bleef een drietal weken onder de Russische bezetting met al zijn gruwel en narigheden. Bij een uitwisseling van Westerse en Oosterse vluchtelingen kwamen we in Wittenberg over de Elbe bij het Amerikaanse leger terecht. We waren gelukkig bevrijd na 27 maanden spanningen, onrust, honger en weerloosheid. Een periode in mijn leven die ik niet vergeten kan en waarvan ik u hier een klein beeld beschrijf.

Julien LANCKZWEIRT

MENSEN UIT ONS HEEM (VI)

DE POESELSE BEELDHOUWER BLONDIJN VAN HAVER

In deze bijdrage hebben we het over een volkse kunstenaar die omwille van zijn nederige afkomst niet tijdig de kans kreeg zijn talenten naar behoren te ontwikkelen. Toch liet hij ons enkele creaties na die getuigen van zijn grote handvaardigheid. In hun geschiedenis van Poesele vermelden De Potter en Broeckaert hem als de „verdienstelijke man” die aldaar werd geboren (1). C.F.A. Piron uit Vilvoorde schreef in 1865 over hem in *Oud en Nieuw* (2): „*In het begin dezes jaars overleed een kunstenaar, weinig of niet bekend, tenzij in den kring eeniger vrienden en kenissen. De man verdient evenwel dat zijne gedachtenis bij het nageslacht voortleeft.*” Dat men in Poesele, 125 jaar na zijn dood, Blondijn Van Haver nog kent is zonder twijfel de verdienste van het onderwijzend personeel dat zijn belang als kunstenaar voor de lokale gemeenschap bij de schoolgaande jeugd steeds heeft benadrukt. Met deze bijdrage willen we hem dan ook de ruimere bekendheid geven die hem toekomt.

Wie was Blondijn Van Haver?

Zijn voorouders waren eenvoudige landlieden geboren en getogen in het Land van Nevele. Grootvader langs vaders zijde, Joannes huwde op 1 mei 1764 in Poesele met Marianne Beaufort (°Poesele 10 maart 1738). Zij kwamen aan de kost als landbouwers in Nevele en Poesele. Grootvader langs moeders zijde, Joannes Baptist Blancke (°Poesele 13 april 1751), was landarbeider en gehuwd met Joanna Petronella Gillis.

Blondijn Van Haver werd op 16 januari 1811 geboren als zoon van Joseph (°Nevele 18 september 1768), in de geboorteakte vermeld als wever, en Dorothee Blancke (°Poesele 5 juli 1785). Bij de geboorteangifte, de daaropvolgende dag, waren Joseph Derdijn en François Van De Reviere, beiden wevers, als getuigen aanwezig.

Net als de meeste kinderen van zijn tijd moest Van Haver als kleine jongen de koeien hoeden. In deze periode hield hij zich reeds bezig met het uitsnijden van dieren en vogels en het vervaardigen van houten heften van messen, lierenaars genoemd (3).

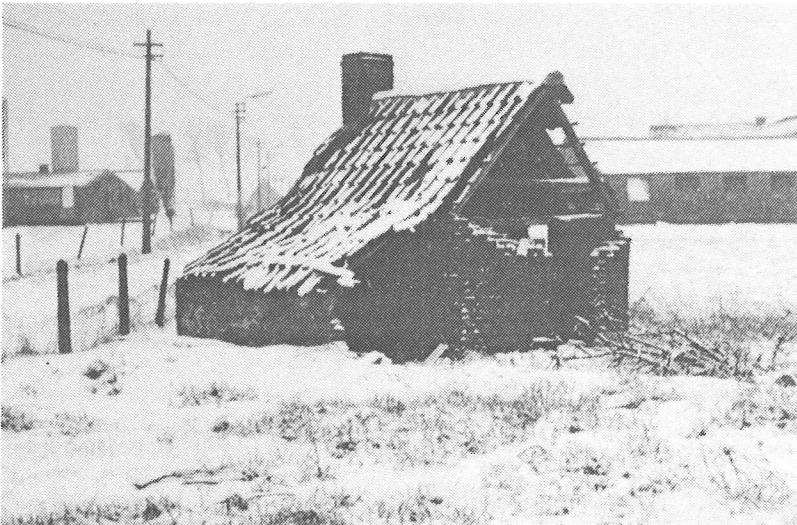
Zijn scheppingsdrang nam toe naarmate hij ouder werd maar de armoede belette hem een degelijke opleiding te volgen. Pas op gevorderde leeftijd vond hij een beschermheer die hem modellen verschaftte welke hij getrouw nabootste (4).

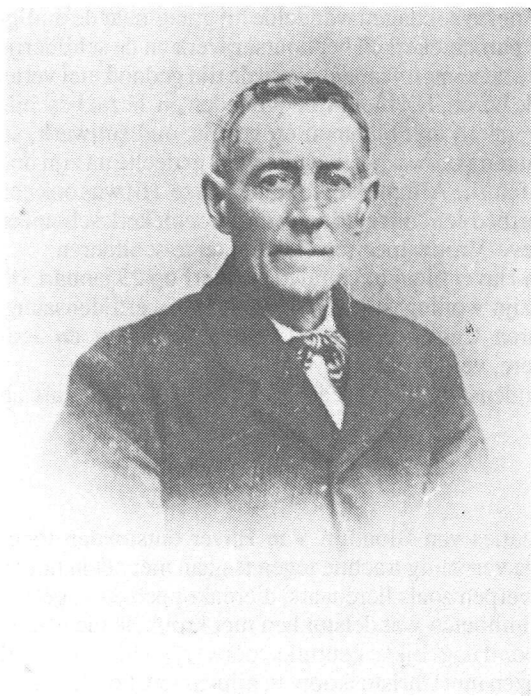
Naamstempels door Van Haver vervaardigd (ware grootte).
(Museum Rietgaverstede, Nevele.)

Hier leefde, woonde en werkte Van Haver.
(Foto A. Bollaert, Poesele)

In de puinen van het ovenbuur werden in 1968 enkele houten paternosters
gevonden die vermoedelijk door Van Haver waren gemaakt.
(Foto A. Bollaert, Poesele.)

**Blondijn Van Haver omstreeks 1860. Foto gemaakt
op aanraden van Alfons Pauwels uit Deinze.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)**

Als houtsnijder kon Van Haver geenszins aan de kost komen. In het bevolkingsregister van 1835 vinden we hem terug in de Schauthoek 89bis als wever en in 1846 in het huis nr. 121 als schoenlapper.

In de leggers van de Popp-kaarten zien we bij art. 36 dat hij ingeschreven staat als werkmán en de bezitter is van een tweewoonst in de Oude Kerkstraat (nu nr. 6), kadastraal gekend onder de Sektie A nr. 335a, en 335b met daarbij een tuintje (334a) en een partijtje land (336a), alles samen 9a 90 ca groot. Dit eigendom werd in 1985 het laatst verkocht (5) en het jaar daarop werd de vroegere woning gesloopt en vervangen door een nieuwbouw.

In de kerk van Poesele was hij klokkeluiders, stoeltjeszetter en haalde hij het stoelgeld op.

Van Haver bezat een draaibank, waarschijnlijk met de voet bewogen, waarmee hij gelijke stukken kon draaien, gelijkvormig aan een model, zoals bijvoorbeeld stoelsporten en kleine bolletjes of vaasjes van stoelen.

Tijdens de zomerse zondagen wandelde hij graag naar de omliggende dorpen waar hij in de parochiekerken het houtsnijwerk en de schilderijen bewonderde. Gedurende de wintermaanden werd de tijd gedood met vertelavonden aan de haard bij de burens. Hij hield van oudheden en bezat beschilderde borden en schotels versierd met bloemen en vogels, oud snijwerk, schilderijen en koperen en tinnen voorwerpen waarvan een gedeelte na zijn dood in het bezit kwam van de familie Alfons Pauwels uit Deinze. Hij was ook een gelovig man die op zijn sterfbed een som geld aan zijn parochiekerk schonk om er het altaar van Onze-Lieve-Vrouw mee te versieren en te schilderen.

Blondijn Van Haver bleef ongehuwd en stierf op 25 januari 1865 om elf uur 's avonds in zijn woning, hij was 54 jaar. De overlijdensaangifte gebeurde door twee burens, Carolus Van Renterghem, werkmán en Joannes Baptiste Van De Riviere, veldwachter.

In zijn overlijdensakte stond Van Haver voor het eerst als „beeldhouwer” vermeld.

Zijn werk

De eerste creaties van Blondijn Van Haver ontstonden toen hij als jonge koewachter de verving trachtte tegen te gaan met het in hout uitsnijden van allerlei voorwerpen zoals lierenaars, dierenkoppen en vogels en het vervaardigen van palmhouten wandelstokken met kronkelende slangen eromheen. Het waren vooral dagelijkse gebruiksvoorwerpen die zijn voorkeur droegen, zoals snuifdozen met Christuskoppen, pijpkasten, boerkes naar Teniers, rekken, kaders, boterkneders, enz.

Hij was een meester in het natuurgetrouw nabootsen in hout en bootseerwerk van eetwaren, keukengerief en gebruiksvoorwerpen die hij zodanig beschild-

derde dat men ze voor echt aanzag.

Voor het afwerken van zijn Christusbeelden stelde hij zich met ontbloot bovenlichaam en de armen uitgestrekt voor een spiegel om zo getrouw mogelijk de gekruisigde Christus te kunnen nabootsen.

In *Oud en Nieuw* betreurt Piron dat Blondijn Van Haver „*nooit het werkhuis van eenen voornamen beeldhouwer betreden heeft, want zekerlijk zou België eenen tweeden Ruxthiel geteld hebben.*”

Deze bewoordingen zijn uiterst vleidend voor de volkse Van Haver want Henri-Joseph Ruxthiel, geboren te Liernieux bij Luik in 1775 en overleden te Parijs op 15 september 1837, was de beeldhouwer aan het hof van de Franse koning Louis-Philippe (1773-1850). Samen met Ch. F. van Poucke (1740-1809) en G.L. Godecharle (1750-1835) was hij een van de meest toonaangevende beeldhouwers van zijn tijd (6).

In de kerk van Poesele zijn nog enkele werken van Van Haver bewaard gebleven zoals het beeld van de heilige Laurentius dat zich boven de dubbele ingangsdeur van de kerk bevindt, het Lam Gods op de communiebank, de Goede Herder op de achttiende-eeuwse biechtstoel van de Hansbekenaar Frans Dhaenens en de gekruisigde Christus die zich onder het Lovaert-orgel bevindt. Dit beeld hing tot vóór een vijftal jaren aan de achterzijde van de kerk maar werd, na restauratie, in de kerk ondergebracht.

Vermoedelijk is de gekruisigde Christus aan de smidse, op het kruispunt van de Poekestraat en de Bredeweg, ook van zijn hand. Het oorspronkelijke beeld dateerde uit 1758 maar werd midden vorige eeuw volledig vernieuwd. Bewijsstukken hiervan zijn echter niet voorhanden, toch lijkt het ons vanzelfsprekend dat men toendertijd deze opdracht door Van Haver heeft laten uitvoeren. In het museum Rietgaverstede te Nevele bevinden zich een naamstempel „*P. D'Hoore - Poesele*” met tegenstempel in de vorm van een lopende haas en een naamstempel „*M. Verplaetse - Meigem*” die door Van Haver werden gemaakt. Het mooiste stukje volkse houtsnijkunst is echter de horlogehouder die een „paproerder” voorstelt en dateert van 1862.

Een gelijkaardige horlogehouder uit 1859, die een tandentrekker voorstelt, was in het bezit van de folklorist Armand Pauwels uit Deinze (7).

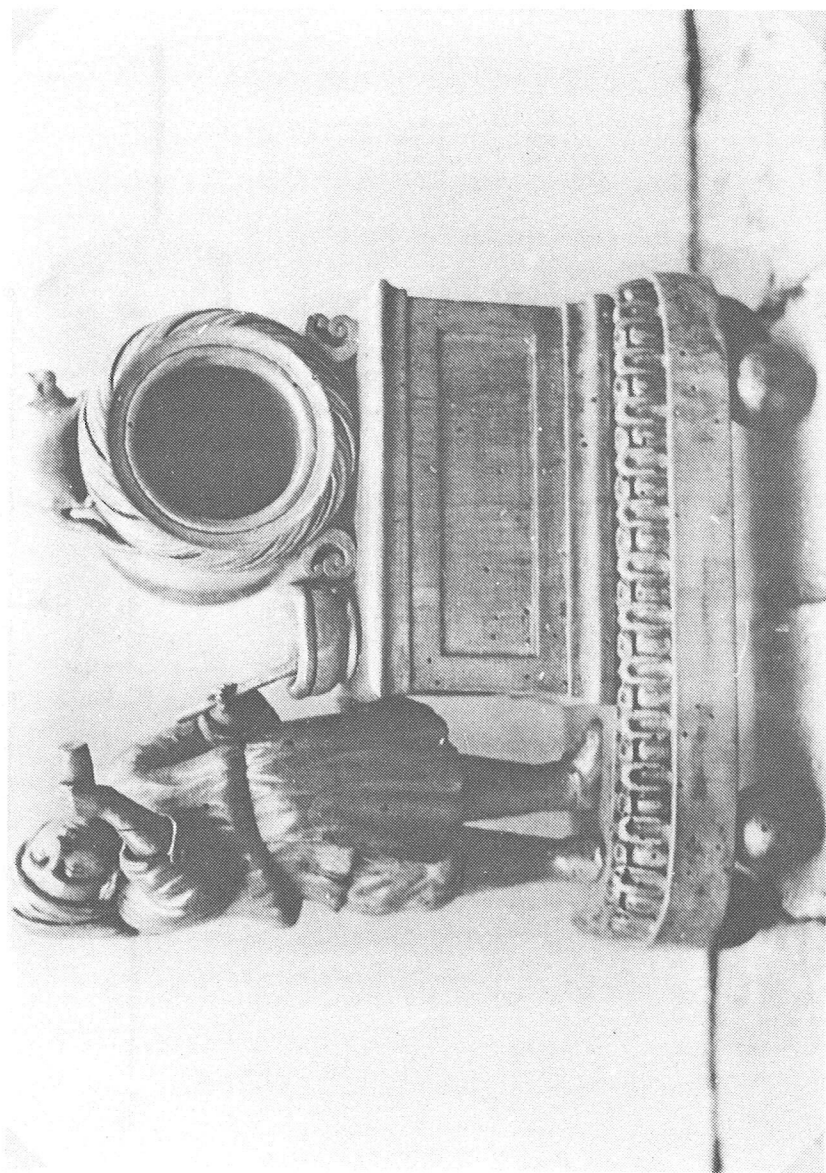
Voor de gilde van Sint-Anna in de O.L. Vrouwekerk van Deinze maakte hij een relikwiekast (9) en voor de kerk van Vinkt beeldhouwde hij het beeld van de heilige Aloisius van Gonzaga en maakte een relikwiekast voor de relieken van de heilige Bartholomeus (9). Voor de kerk van Vinderhoutte construeerde hij een klein tabernakel (10).

In 1968 werden door de familie De Backer-Verbeke houten paternosters ontdekt in het ovenbuur van zijn vroegere woning maar waar deze terecht gekomen zijn kon niet meer worden achterhaald.

A. BOLLAERT, Poesele en A. JANSSENS, Nevele

Gekruisigde Christus aan de achterzijde van de kerk van Poesele.
Dit beeld bevindt zich thans in de kerk onder het doksaal.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

De „paproeder“ uit het museum Rietgaverstede (voorzijde).

De „paproeder“ uit het museum Rietgaverstede (rugzijde).

Geraadpleegde werken

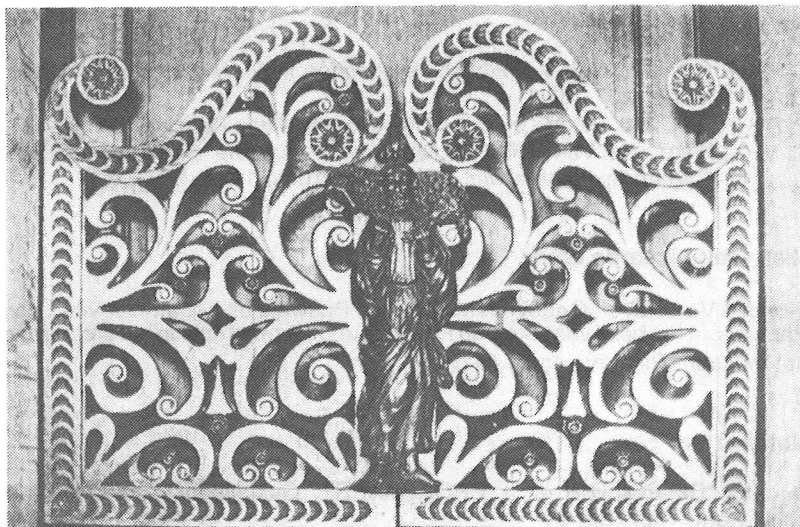
- C.F.A. PIRON, *Blondijn Van Haver, Houtsnijder*, in *Oud en Nieuw*, Vilvoorde, 1865, blz. 207-208.
- F. DE POTTER, J. BROECKAERT, *Geschiedenis van Poesele*, Gent, 1867.
- C. VH... N (= Cyriel Van Heirzeele, Nevele), *Uit Poesele. Een Beeldsmidere*, in *'T Getrouwe Maldegem*, Maldegem, 15.10.1922.

Niet gepubliceerde bron

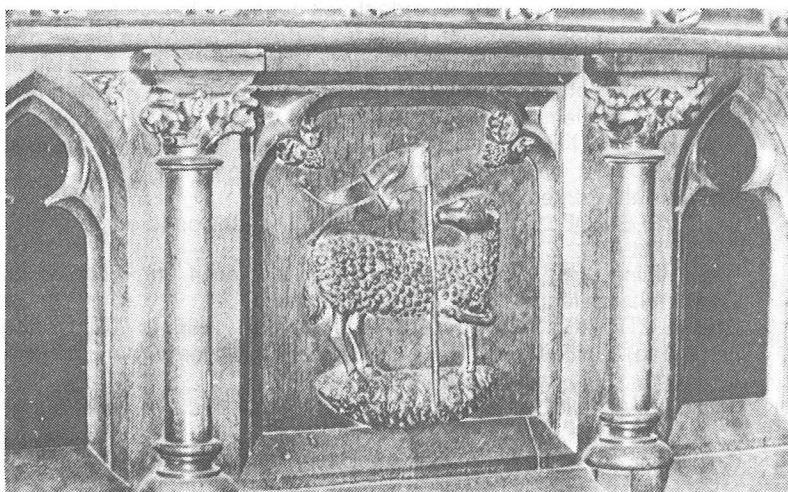
Blondijn Van Haver. Gegevens van Alfons Pauwels uit het archief van Leon Pauwels, in het bezit van de erven Pauwels te Deinze. (Kopie in het archief van het museum Rietgaverstede, Nevele.)

Noten

- (1) Fr. DE POTTER en J. BROECKAERT, *Geschiedenis van Poesele*, Gent, 1867, blz. 30 - 31.
- (2) C.F.A. Piron was de broer van de toenmalige pastoor van Poesele, Frans-Lodewijk Piron.
- (3) Soort van messen met houten hecht die vooral in Lier werden gemaakt, vandaar de naam „lierenaars” (*Oud en Nieuw*, 1865, blz. 207). Knipmes (van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal)
- (4) De beschermheer waar men het in de bijdragen over Van Haver over heeft is vermoedelijk Armand Pauwels uit Deinze.
- (5) Kantoor van Notaris Ovide DERYCKERE te 9880 AALTER-Lotenhulle, Steenweg op Deinze, 91 - Tel. (051) 68 81 12
Vrijwillige OPENBARE VERKOPING van een LANDELIJK gelegen WOONHUISJE en ahangens met 990 m2 grond
Kadastraal inkomen: 8000
te NEVELE-POESELE Oude Kerkstraat 6, Onbewoond en VRIJ MET DE BETALING.
Bezichtiging: de zaterdagmiddag tussen 2 en 4 uur. Volgens het Gewestplan gelegen in het „agrarisches gebied”
ENIGE ZITDAG: WOENSDAG 9 OKTOBER 1985 te 16 uur (4u. namiddag) te NEVELE-POESELE, Bredeweg, 11 ter herberg „t Nieuw Kruiske” bij Mevr. Van der Bauwhede.
- (6) FIBULA-VAN DISHOECK, *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, 1981, deel 11, blz. 81.
- (7) G.P. BAERT, *Folklore in de Leiestreek*, in *Jaarboek K.O.K.*, XXIII (1956), tussen blz. 14 en 15.
- (8) A. CASSIMAN, *Geschiedenis der Stad Deinze*, in *Jaarboek K.O.K.*, XX (1953) en XXI (1954), blz. 62 (verkeerdelijk vermeld als P. Van Haver).

De „Goede Herder” op de 18e-eeuwse biechtstoel in de kerk van Poesele.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Het „Lam Gods” in de communiebank in de kerk van Poesele.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

- (9) Samen met E.H. Michem, pastoor van Vinkt op rust, doorzochten we het kerkarchief naar gegevens hierover, zonder succes echter. De heer Michem vermoedt dat het hier gaat om bestellingen van een broederschap, maar hiervan is geen archief bewaard gebleven. Tot voor enige jaren was er in de kerk van Vinkt nog een stenen beeld van de H. Aloisius van Gonzaga. Een reliekkast van de H. Bartholomeus heeft E.H. Michem nooit gezien.
- (10) De kerk van Vinderhoute werd gebouwd omstreeks 1855 en bezit een marmeren tabernakel. Op het houten deurtje staan zegels en het Lam Gods. Van een klein tabernakel wordt nergens in het kerkarchief gewag gemaakt. (E.H. E. Janssens, pastoor van Vinderhoute)

DE GEMEENTELIJKE TEKENACADEMIE VAN NEVELE

Iets vooraf

De tekenacademie werd voor het eerst vernoemd, in de raadszitting van 12 maart 1851 (1). De raad overwoog een tekenacademie op te richten om aan de toekomstige beroepsmensen de rekenkunde bij te brengen wat hen kon toelaten een betere toekomst op te bouwen. Meer dan mooie woorden en goede bedoelingen waren het niet.

In 1861 richtte de Gentenaar P. Rogghe een schrijven aan de gemeentelijke overheid met de vraag of hij steun kon bekomen voor het oprichten van een tekenschool waarbij ook lessen in bouw-, stoom- en rekenkunde zouden gegeven worden. Het verzoek van de heer Rogghe was vergeefs. Hij kreeg geen antwoord op zijn brief (2). Op 26 maart 1870 volgde een schrijven vanwege de heer Charles Scheys „artiste peintre”, wonende St.-Margrietstraat te Gent. In zijn brief beriep hij zich erop dat hij de stichter was van de tekenacademie van Maldegem en dat hij ook gesteund werd door de provinciale diensten. Hij kreeg van de Nevelse raad geen antwoord. Op 29 juli 1870 richtte hij een tweede brief aan de burgemeester van Nevele waarin hij zijn verwondering uitdrukt geen enkel bericht ontvangen te hebben op zijn eerste schrijven. Hij wou nochtans gratis het directeurschap waarnemen. Hij vindt het tevens onverantwoord dat een grote gemeente zoals Nevele geen tekenacademie heeft. Ook op die tweede vraag kreeg hij geen reactie. Evenmin antwoordde de gemeente op een schrijven uitgaande van de provinciale diensten met een vraag wat Nevele nu van plan was (3). Ondertussen was er wel iets gebeurd te Nevele. Twee inwoners, namelijk Charles t'Kindt „architecte” en Romain De Ruyck, metsers, hadden zelf een tekenschool op beperkte schaal opgericht. Veel weet men er niet over. Volgens een vliegend blad had op 15 oktober 1871 een prijsuitdeling plaats van de leerlingen van de teken-, bouw- en werktuigkunde, dit in de zaal van het „stadhuis” na de hoogmis (4). De schrijver was Ch. t'Kindt en de voorzitter was R. De Ruyck. Ondertussen werd te Nevele een vereniging opgericht op 3 augustus 1873 onder de naam „Eendracht maakt macht”. Deze maatschappij had als doel de leden te helpen als ze ziek of in nood verkeerden en ervoor te zorgen dat jonge leden door vorming hogerop konden geraken. We kunnen de maatschappij het best vergelijken met de huidige ziekenbonden of mutualiteiten. Deze Nevelse voorloper van de mutualiteiten had als bestuursleden de heren Leonce Mulle de Terschueren, Bernard Mesure, Karel Lootens, Lodewijk Verbiest, Karel Dhaenens, Karel Lambrecht, Pieter Van Acker en Desiré Bogaert. De maatschappij werd ontbonden in 1914. De laatste schrijver was Ivo Moens

(5). Deze maatschappij nam de tekenschool onder haar hoede. Op 17 mei 1874 richtte het bestuur van „Eendracht maakt macht” een schrijven aan de inwoners van Nevele waarin ze bekend maakte dat er op zondag 20 mei vanaf 7 u. 's morgens kon ingeschreven worden in de tekenschool en dat de lessen hernomen werden aan de „Vrije kosteloze tekenschool” te Nevele. Dit vliegend blad is ondertekend door A. Minne, Ch. t' Kindt en R. De Ruyck (6). Wat aanvankelijk goed ging, veranderde plots. Bij gebrek aan bronnen weten we niet precies wat er gebeurd is. Iets is zeker: er kwam onenigheid. Vanaf 1874 tot 1876 volgde een reeks processen, aangespannen door A. Minne als voorzitter van „Eendracht maakt macht” en Leonce Mulle de Terschueren als burgemeester van Nevele tegen Ch. t' Kindt en R. de Ruyck. De maatschappij „Eendracht maakt macht” wilde de tekenschool opgeven, de twee lesgevers namen dit niet en wilden verder werken. Ze namen alle modellen en tekenplanken mee, maar dit materiaal was nu juist eigendom van de gemeente Nevele. Vandaar de tweevoudige aanklacht. Op het kantongerecht te Nevele kregen de aanklagers gelijk. De lesgevers gingen in beroep. Het proces werd behandeld te Deinze en erna werd alles nog eens overgedaan te Gent. Uiteindelijk was er op 23 mei 1876 een uitspraak. Deze uitspraak moest te Nevele uitgehangen worden. Ch. t' Kindt en R. De Ruyck werden verplicht al het materiaal terug te bezorgen aan de gemeente. Bij de overdracht bleek dat de modellen en tekenplanken erge schade hadden geleden (7). Zo eindigde het tekenonderricht aan de private school t' Kindt - De Ruyck.

Oprichting van de gemeentelijke tekenacademie

Tijdens de gerechtelijke procedure, hierboven aangehaald, plaatste burgemeester Leonce Mulle de Terschueren een punt op de dagorde van de gemeenteraad van 29 juli 1875. Dit punt was „daar stellen tot het bekomen van een goedkeuring tot het op- en inrichten van een gemeentelijke tekenacademie”. Het voorstel werd eenparig aangenomen (8).

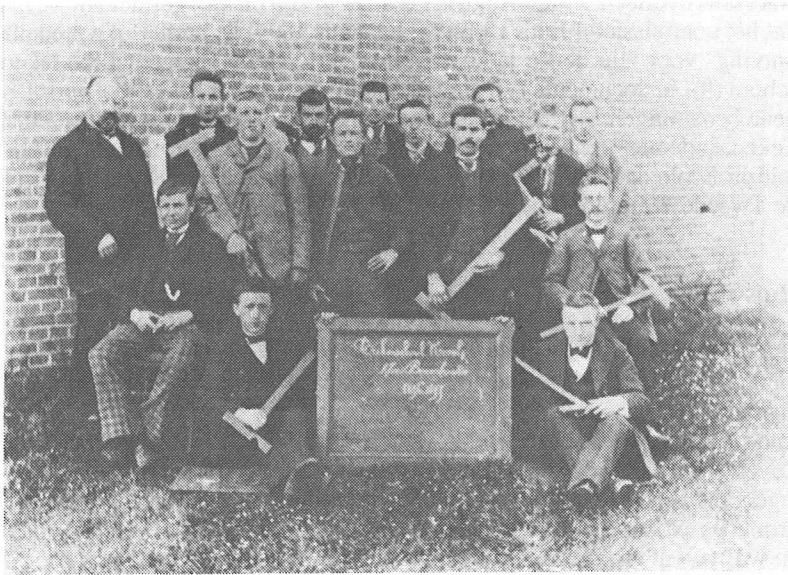
De les indachtig van de vorige tekenschool werd het volgende aangenomen. Het gemeentebestuur gaat over tot het op- en inrichten van de school en blijft er ook eigenaar van, ook van alle leermiddelen. Tussen het gemeentebestuur en de school staat een schoolcommissie die het nodige toezicht zal houden, die de gelden beheert en de boekhouding verzorgt.

Ze stelt een werkplan op en treedt als tussenpersoon op in bepaalde gevallen en onderhandelt met het gemeentebestuur.

Deze schoolcommissie bestond uit Leonce Mulle de Terschueren, A. Minne, Th. Braet, Th. Schelpe. Adolf Minne was voorzitter en Lodewijk Verbiest secretaris en penningmeester. In 1880 werd het bestuur aangevuld met Emiel

Theofiel Lybaert, de eerste directeur van de Nevelse tekenschool.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Gemeentelijke tekenschool, klas bouwkunde met directeur Joseph Van den Heuvel in het jaar 1896-1897. Op de foto staan:

Alfons Van Heirsele, Nevele; Richard Van Overbeke, Merendree; René De Weyre, Landegem; Philemon Bekaert, Merendree; Emiel Van Wonterghem, Nevele; Jozef Viane, Hansbeke; Prosper Hanssens, Nevele; Jozef Van Holsbeke, Merendree; Theofiel Van Kerrebroek, Landegem; Emiel Goderus, Poesele; Louis Van den Berghe, Landegem; Desiré Roets, Merendree; Bruno Viane, Hansbeke.

Uiterst links staat directeur Joseph Van den Heuvel. We konden niet uitmaken wie wie is op de foto.

(Foto Z.E.H. J. Van den Heuvel, Brugge)

Lampaert en Felix Maere die echter in 1882 overleed. Hij werd vervangen door Louis Buysse. In 1890 werd Adolf Minne burgemeester van Nevele. Hij diende zijn ontslag in als voorzitter van de schoolcommissie. Zijn opvolger was Theofiel Schelpe. In 1896 werd de commissie aangevuld met Emiel Van Maldeghem en Bruno Bafort. In 1909 kwamen Jules Dobbels en Leo Martens als leden bij de commissie. Onderwijzer Leo Reel was toen secretaris en penningmeester. In 1913 werd hij opgevolgd door Edgard De Mulder. Sinds 1917 nam Louis Lampaert de taak van voorzitter van de schoolcommissie over.

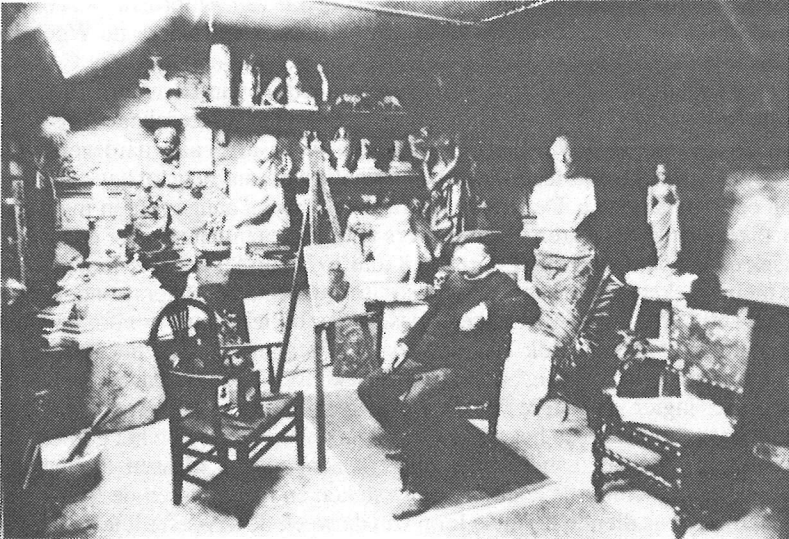
Hij werd in 1927 opgevolgd door Leo Reel. Toen in 1929 het lid Omer Naessens overleed, kwam August Vlyminx in zijn plaats. Vermelden we nog dat het commissielid Jules Dobbels, lid sinds 1899, de burgerlijke medaille ontving voor zijn dertig jaren commissielid van de gemeentelijke teken-school (9). In documenten en archiefstukken kreeg de teken-school verscheidene benamingen. Bij het oprichten ervan in 1875 werd ze „Gemeentelijke Tekenacademie” genoemd. Op 5 februari 1898 stond ze vermeld als „Académie ou Ecole de Dessin”. In 1912 als „Vrije gemeentelijke Tekenschool”. Na de Tweede Wereldoorlog als „Gemeentelijke Tekenschool”.

Huisvesting

Het spreekt vanzelf dat eens de tekenacademie opgericht ze een onderdak diende te krijgen. De gemeente koos daarvoor twee huisjes uit die haar eigendom waren.

In de Oostbroek even ten zuiden van de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën, stonden op perceel sectie B. nr. 22c twee werkmanswoningen, eigendom van de gemeente. De huisjes en een klein hofje waren 30 centiares groot. De woningen slechts 14 centiares. Beide huisjes waren niet bewoond en wat vervallen, ze waren vroeger gebruikt als verzorgingsplaats voor de inwoners die aan „de besmettelijke ziekte” leden, namelijk cholera morbus die de streek teisterde in april 1832 (10). Voor de gebouwtjes stond een houten waterpomp, die vernield werd in 1940. De woningen werden omgevormd tot ruime klaslokalen. Een bergkamer werd ingericht voor modellen en tekenbenodigdheden (11).

Op 22 juli 1884 verleende het gemeentebestuur machtiging om enige herstellingen aan het gebouw uit te voeren alsook om de meubels een opknappbeurt te geven. Dit werk werd gedaan door Theofiel Mesure uit Nevele. In 1910 richtte men opnieuw een noodkreet tot de gemeentelijke overheid. De bestuurscommissie meldde dat het gebouw in zeer slechte staat verkeerde en dringend aan herstelling toe was. Drie jaar later werd de noodkreet nog eens

Gustaaf Kasteleyn, tweede directeur van de tekenschool in zijn atelier.
(Foto Mariehilde Wiels, Museum voor Schone Kunsten, Gent.)

herhaald. Dan kwam de oorlog 1914-18. De tekenschool werkte gewoon verder. Bij het bevrijdingsoffensief in oktober 1918 kwam Nevele onder zwaar granaatvuur te liggen. Gezien de tekenschool in de Oostbroek langs de Duitse kant lag en men van daar uit een goed zicht had op het kanaal van Schipdonk, dus op de Franse en Belgische stellingen, werden beide woningen of de tekenschool totaal vernield door de Franse artillerie. De gebouwen met de hele inboedel, tekenplanken en lessenaars gingen volledig verloren (12). In 1919 startte de tekenschool opnieuw met beperkte middelen. Eerst werd les gegeven in een kamer van het schoolhuis, later in de gemeenteschool. In 1921 schreef de bestuurscommissie, bestaande uit Felix Berijngier, Leo Reel en Arthur De Ketelaere, een lange brief naar de gemeente waarin ze hun ongenoegen uitten en klachten hadden over de erbarmelijke huisvesting. Ze moesten onderricht geven in tekenkunde maar er was van alles en nog wat te kort. Ze hadden geen plaatsen genoeg, telkens moesten ze de zware tekentafel en planken versleuren. De verlichting was slecht en er waren te weinig tekenlessenaars. Ze vroegen zo snel mogelijk een passend gebouw aan te kopen of te zoeken (13). De gemeentelijke overheid meldde dat ze het nodige zou doen en hield ook woord. Met de verkregen oorlogsschade van de vernielde tekenschool gingen ze op zoek naar een geschikt gebouw (14). Dit vonden ze in de Langemunt. Door het afsterven van Ambrosius Kneuvelds werd het grote huis met brede voorgevel te koop gesteld door de Weduwe Kneuvelds-Luysens. De woning is kadastraal gekend onder Sectie C nummers 290d en 288b. De gemeenteraad nam in zitting van 26 januari 1922 het besluit het gebouw aan te kopen. De registratie stelde een geschatte prijs voor van 22.000 frank, iets wat door de verkoopster en de koper aanvaard werd. Het college van burgemeester en schepenen richtte een aanvraag tot het bekomen van een staatstoelage. De woning werd langs binnen aangepast en ingericht tot tekenschool. Er waren modelkamers voor de ornamenten, voor de bibliotheek en het plannenarchief (15). Op 8 juni 1924, op Sinksenkermis, opende de nieuwe tekenschool haar deuren voor iedereen. De bezoekers konden alles aandachtig bewonderen. Er waren klassen voor lijntekenen, voor bouwkunde en voor siertekenen, ook schaduwtekenen genoemd. Men maakte reeds plannen om het vijftigjarig bestaan van de tekenschool te vieren. De directeur Felix Berijngier glunderde van vreugde toen hij alle uitleg verstrekte (16). Voor het openstellen en het afsluiten van de gebouwen stelde het gemeentebestuur een portier aan. Deze diende 's zondags de klassen te openen, gedurende de winter de kachels aan te steken en na de lessen de lokalen te sluiten. Tevens diende hij in de loop van de week de klassen uit te borstelen en de gebruikte modellen naar hun bewaarplaats terug te brengen. De eerste portier was E. De Meyer. Hij was ook lampist van de Nevelse straatverlichting (17). Zijn echtgenote maakte de lokalen schoon.

Theodoor Janssens, de derde directeur van de Nevelse tekenschool.
Fragment uit een groepsfoto.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Een overzicht van de respectievelijke portiers (18).
Em. De Meyer van 1875 - 1886, met jaarwedde van 15 frank;
Aug. Depouillon van 1886 - 1917, met jaarwedde van 20 frank;
Alf. Dhaenens van 1917 - 1928, met jaarwedde van 20 frank;
Val. Claeys van 1928 - 1929, met jaarwedde van 20 frank;
Alf. Dobbelaere van 1929 - 1933, zijn jaarwedde bedroeg 30 frank.

Onderricht en Werking

Bij een tekenschool behoren uiteraard ook leraars. Met de oprichting van de gemeentelijke tekenacademie werd de betrekking van directeur vacant verklaard. Het was de Gentenaar en beeldhouwer Theophiel Lybaert die zich kandidaat stelde en ook benoemd werd als eerste directeur van de Nevelse tekenacademie.

Hij ontving een vergoeding van 100 fr. per jaar en niet 300 fr. zoals het is vermeld in het kontaktblad van de K.O.K. Deinze (19). De eerste les zal gegeven worden de eerste zondag van oktober 1875. Op 26 oktober 1878 deed Lybaert een aanvraag tot vergoeding van zijn verplaatsingskosten. Dit werd geweigerd. Theofiel Lybaert diende daarop zijn ontslag in. Een andere Gentenaar stond gereed om zijn plaats in te nemen, namelijk Gustaaf Kasteleyn, „sculpteur”, wonende St.-Margrietstraat. Onder zijn directeurschap zou de prijsuitdeling aan de verdienstelijke leerlingen maar om de twee jaar plaats grijpen. Tevoren gebeurde dit jaarlijks (20). Vanaf 1880 werd Theofiel Mesure als bijkomende leraar aangesteld. In 1882 kwam Theodoor Janssens als tweede lesgever. Voor deze betrekking had ook Leo Mesure zich kandidaat gesteld. Zijn kandidatuur werd weerhouden tot wanneer er nog eens een betrekking vrij kwam.

In 1884 diende Gustaaf Kasteleyn zijn ontslag in omdat de verplaatsingskosten te hoog opliepen en hij maar 200 fr. vergoeding per jaar kreeg. De volgende directeur was een Nevelaar, namelijk Theodoor Janssens die het ambt vervulde van 1884 tot 1899 (21). Van 1900 tot 1908 vervulde Joseph Van den Heuvel, architect, het directeursambt (22). Van 1909 tot 1926 was Felix Berijngier directeur (23) en als laatste werd Leo Reel aangesteld, toen onderwijzer en later hoofdonderwijzer van de gemeenteschool. Hij was directeur van 1927 tot 1933. Toen Felix Berijngier directeur werd verstrekte hij onderricht in ornament en lijntekenen. In 1910 werden er voor 100 frank nieuwe modellen aangekocht.

Ook enkele technische modellen werden in het zelfde jaar aangeschaft. Twee jaar later kreeg de klas van bouwkunde nieuwe voorbeelden. Onder Joseph Van den Heuvel kwamen enige bas-reliëfs de reeks aanvullen. Ondertussen

Joseph Van den Heuvel, de vierde directeur van de Nevelse tekenschool.
(Foto Z.E.H. J. Van den Heuvel, Brugge.)

was Gaston Van den Heuvel, architect te Knesselare, als leraar benoemd te Nevele.

Deze diende spoedig zijn ontslag in omdat de gemeente weigerde een toelage te verlenen om de verplaatsingskosten te vergoeden. Dit gebeurde op 7 oktober 1920. In zijn plaats kwam Leo Reel die tijdelijk aangezocht werd les te geven in lijntekenen en bouwkunde. Ook werd Arthur De Buck, bouwkundige uit Landegem, als leraar aangesteld. Toen kwam 1918. De inboedel van de tekenacademie werd totaal vernield. We weten uit wat reeds voorafging dat de tekenacademie na de oorlog plaatsgebrek had en dat de bemeubeling miserabel was. In 1921 deed de gemeente een aanvraag tot het bekomen van modellen voor de tekenschool. Het Ministerie van Wetenschappen en Kunsten weigerde modellen ter hand te stellen aangezien er geen plaats beschikbaar was om ze te bewaren (24). Op 13 april 1924 kwam het ontslag van leraar Arthur De Ketelaere, wegens tijdgebrek. De betrekking werd vacant verklaard in 1926. De lessen hadden plaats op zondag van 7 u. 's morgens tot 9 uur.

Vier kandidaten meldden zich, allen Nevelaars: Bernard Dobbels, Leon Dossche, Kamiel Van Daele en August Van Gampelaere. Door de provinciale diensten werd een proef uitgeschreven. Bernard Dobbels bood zich niet aan, Leon Dossche verklaarde zich ziek, alleen Kamiel Van Daele en August Van Gampelaere trokken naar Gent. De uitslag gaf Kamiel Van Daele 42 punten op 60, August Van Gampelaere 34 punten op 60 (25). Tijdens de gemeenteraad van 25 februari 1927 werd August Van Gampelaere verkozen met 5 stemmen tegen 4 voor Kamiel Van Daele. Er waren 2 onthoudingen. Kamiel Van Daele legde bij de provinciale diensten klacht neer. Deze diensten vroegen de gemeente om uitleg. Het gevolg was dat de benoeming van August Van Gampelaere werd verbroken op 9 april 1927 (26). Op 5 oktober 1927 werd Kamiel Van Daele aangesteld als leraar en trad in dienst op 9 oktober 1927. Toen bestond het tekenonderwijs uit klas 1: lijntekenen door Leo Reel, klas 2: bouwkunde door Arthur De Buck en klas 3: schaduwtekenen door Kamiel Van Daele.

Zetten we de directeurs van de tekenacademie op een rijtje:

- 1) Theophiel Lybaert van 1875 tot 1878;
- 2) Gustaaf Kasteleyn van 1878 tot 1884;
- 3) Theodoor Janssens van 1884 tot 1899;
- 4) Joseph Van den Heuvel van 1900 tot 1908;
- 5) Felix Berijngier van 1909 tot 1926;
- 6) Leo Reel van 1927 tot 1933.

De directeurs en leraren ontvingen vanzelfsprekend een vergoeding. Uit de uitbetalingslijsten blijkt dat de vergoeding miniem was (27).

Uit een lijst die berust in het gemeentearchief, kan men opmaken wat en aan

Felix Berijngier, de vijfde directeur van de Nevelse tekenschool.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

wie iets uitbetaald werd (28).

Bij de oprichting van de tekenacademie werd aan directeur Theophiel Lybaert 100 fr. vergoeding per jaar uitbetaald. In 1894 ontving Gerard Kasteleyn 400 fr. per jaar. Leraar J. Van den Heuvel kreeg 160 fr. en hulpleraar Lodewijk Verbiest 150 fr. Daarvoor dienden de twee eerstgenoemden samen 65 uur les en de derde 44 uur onderricht te geven. Toen Joseph Van den Heuvel directeur werd bedroeg zijn vergoeding 300 frank. De eerste leraar ontving 200 fr. en de tweede 160 fr. Er waren toen geen gemeentelijke barema's.

Later ontving directeur Felix Berijngier voor de jaren 1921 tot 1925 telkens 400 fr. per jaar. In 1926 was dit 416 fr. Sinds 1920 streefde de gemeentelijke overheid naar een min of meer gelijkvormige vergoeding. Een tabel verschaft meer duidelijkheid. Felix Berijngier ontving vroeger 400 fr. Vanaf 1921 werd dit 500 fr. Gaston Van den Heuvel ontving vroeger 375 fr. Dit werd 450 fr. per jaar. Leo Reel ontving eertijds 310 fr. Dit werd 450 fr. per jaar. Vanaf 1924 werd aan leraar Arthur De Buck uit Landegem 500 fr. toegekend. Op 10 oktober 1928 was de raad het eens om aan directeur Leo Reel een vergoeding van 700 fr. per jaar te geven. Dit bleef zo tot aan de sluiting van de tekenschool in 1933.

De begroting van deze onderwijsinstelling kende heel wat schommelingen. In 1875 werd deze geraamd op 1.100 fr. voor inkomsten en 1.050 fr. voor uitgaven. Voor 1877 bedroeg de som 1.505 fr. aan inkomsten en 1.406,73 fr. aan uitgaven. Later in 1883 klimmen deze bedragen naar 1.820,44 fr. inkomsten tegen 1.520 fr. uitgaven. Het jaar 1897 was denkelijk niet zo rooskleurig, men raamde toen het inkomen op 753 fr. en de uitgaven op 763 fr. Van 1900 tot 1908 zijn geen verslagen of begrotingen voorbehouden.

Een overzicht van de ramingen van ontvangsten en uitgaven geeft toch een beeld van de werking en van het reilen en zeilen van de tekenschool.

Jaar	Inkomsten	Uitgaven	Subsidie van de provincie
1909	914,47 fr.	800,99 fr.	80 fr.
1918	490 fr.	724 fr.	
1919	1.100 fr.	1.100 fr.	
1920	1.980 fr.	1.928 fr.	150 fr.
1923	2.000 fr.	1.988 fr.	113 fr. geweigerd
1931	4.682,37 fr.	4.295 fr.	300 fr.
1933	2.012,42 fr.	1.906,96 fr.	300 fr.

Bij de oprichting van de tekenacademie bekwam men een eenmalige subsidie van 750 fr. Het gemeentebestuur betaalde voor het eerste jaar 970 fr. als toeslag voor werkingskosten en het secretariaat ontving eenmalig 800 fr. voor administratieuitgaven en drukwerk.

Borstbeeld van Felix Berijngier. Het beeld werd hem geschonken door de leerlingen van de tekenschool ter gelegenheid van „tien jaren directeur”.

Vanaf 1920 veranderde het stelsel van provinciale toelagen. Nadat de gemeente in 1923 de „aalmoes” van 113 fr. had geweigerd, werd de subsidie verhoogd tot 300 fr. Dit bleef zo tot in 1933.

Leerlingen

Uit tabellen opgemaakt van 1875 tot 1903 kennen we elke leerling. Na 1903 en tot 1933 zijn geen lijsten voorhanden, evenmin notulen. Het zou een onbegonnen werk zijn en bovendien ook eentonig om al die namen neer te pennen. Daarom zijn in de onderstaande lijst alleen het aantal leerlingen weergegeven en hun studierichting. Vermelden we dat vele leerlingen van de tekenacademie later volwaardige vaklui zijn geworden.

Heel wat oud-leerlingen zijn in Nevele tewerkgesteld als schilder, smid, timmerman, schrijnwerker, wagenmaker, metsers, enz. Door de opgedane kennis en ervaring in de tekenschool konden ze later plannen lezen en zelf een ontwerp uitwerken.

Uit volgende beroepen werden in 1875 de lessen gevolgd:

1 kleermaker, 2 smeden, 1 kuiper, 4 timmerlieden, 5 schilders, 6 scholieren, 1 bakker, 2 metsers en 1 wagenmaker.

In het jaar 1877-1878 kwamen de leerlingen uit volgende gemeenten: 30 uit Nevele, 2 uit Lotenhulle, 1 uit Poesele, 3 uit Hansbeke.

In de tekenacademie volgden ze de volgende vakken (29).

jaar	lijntekenen	ornementen en antieke koppen	bouwkunde	totaal
1875-1876	15	4	4	23
1877-1878	19	12	5	36
1878-1879	16	8	6	30
1879-1880	16	4	7	27
1880-1881	19	8	9	36
1881-1882	22	9	9	40
1882-1883	24	11	8	43
1883-1884	13	11	10	34
1884-1885	22	10	11	43
1885-1886	28	16	9	54
1886-1887	26	11	12	49
1887-1888	18	13	9	40
1888-1889	21	15	8	44
1889-1890	32	18	17	67
1890-1891	32	18	17	67

Leo Reel, de zesde en laatste directeur van de tekenschool.
Fragment uit een groepsfoto.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

1892-1893	23	12	13	48
1895-1896	27	14	13	50
1897-1898	16	15	14	45
1898-1899	28	12	13	53
1899-1900	37	20	17	73
1901-1902	30	20	17	67
1902-1903	26	19	17	62

Na 1903 zijn er geen tabellen of gegevens meer voorhanden, ook niet in het gemeentearchief.

Leermiddelen

Aan de hand van bestaande documenten en lijsten kunnen we een summier overzicht geven van de hulpmiddelen die voorhanden waren in de gemeentelijke tekenschool.

Bibliotheek:

In 1910 spreekt de bestuurscommissie zich uit om over te gaan tot het aanleggen van een vakbibliotheek. Jaarlijks zouden enige werken worden aangekocht om het onderwijs in tekenen, bouwkunde en schaduwtekenen beter naar de leerlingen over te brengen. Over deze bibliotheek weten we echter niets. Waarschijnlijk is ze vernield of verloren gegaan in 1918 tijdens de vernieling van de tekenschool in de Oostbroek.

Vanaf 1921 koopt men jaarlijks een boekdeel aan. Bij de verdwijning van de tekenschool is het boekenbezit door Leo Reel, meegenomen naar het schoolhuis van de gemeenteschool. Alles geraakte op de zolder.

Daar werden ze door hoofdonderwijzer Gilbert Waelput na 40 jaar ontdekt en overgemaakt aan de documentatie van het museum Rietgaverstede. De bibliotheek bevatte de volgende werken.

F. L.Z. BERGHUIS,

Handboek voor steenhouwers, metselaars en bouwkundigen, uitg. A.W. Sythoff, Leiden, z.j.

F.L.Z. BERGHUIS

Handboek voor den smid, uitg. A.W. Sythoff, Leiden, z.j.

F.L.Z. BERGHUIS,

Handboek voor den meubelmaker, uitg. A.W. Sythoff, Leiden, z.j.

A. RONSE, TH. RAISON,

Stempel gebruikt van 1895 tot 1918.
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele.)

Stempel gebruikt van 1920 tot 1933.
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele.)

Fermes, Types et Constructions Rurales en West-Flandre, deel 1, uitgave
Ch. Beyaert, Bruges, 1918.

A. RONSE, TH. RAISON,

Fermes, Types et Constructions Rurales en West-Flandre, deel 2, uitgave
Ch. Beyaert, Bruges, 1918.

Modellen:

Aan de hand van een inventarislijst opgemaakt in 1920 kent men het aantal en de soort van de modellen.

Deze zijn in verscheidene vakken onderverdeeld.

A) Antiek hoofd:

Modellen van Hermes, Juno, Ludovisi Achilles, Minerva van de Valletteri.

B) Dierenkoppen:

Modellen van hert, schaap, hond, kat, leeuw, tijger, wolf, vos, ram en paard.

C) Vogelkoppen:

Modellen van arend, uil en havik.

D) Nijverheidsvoorwerpen:

Modellen van gekruiste fakkels. Stijl Lodewijk XVI, een embleem in renaissance en enkele bas-reliëfs.

E) Schilder- en beeldhouwkunst:

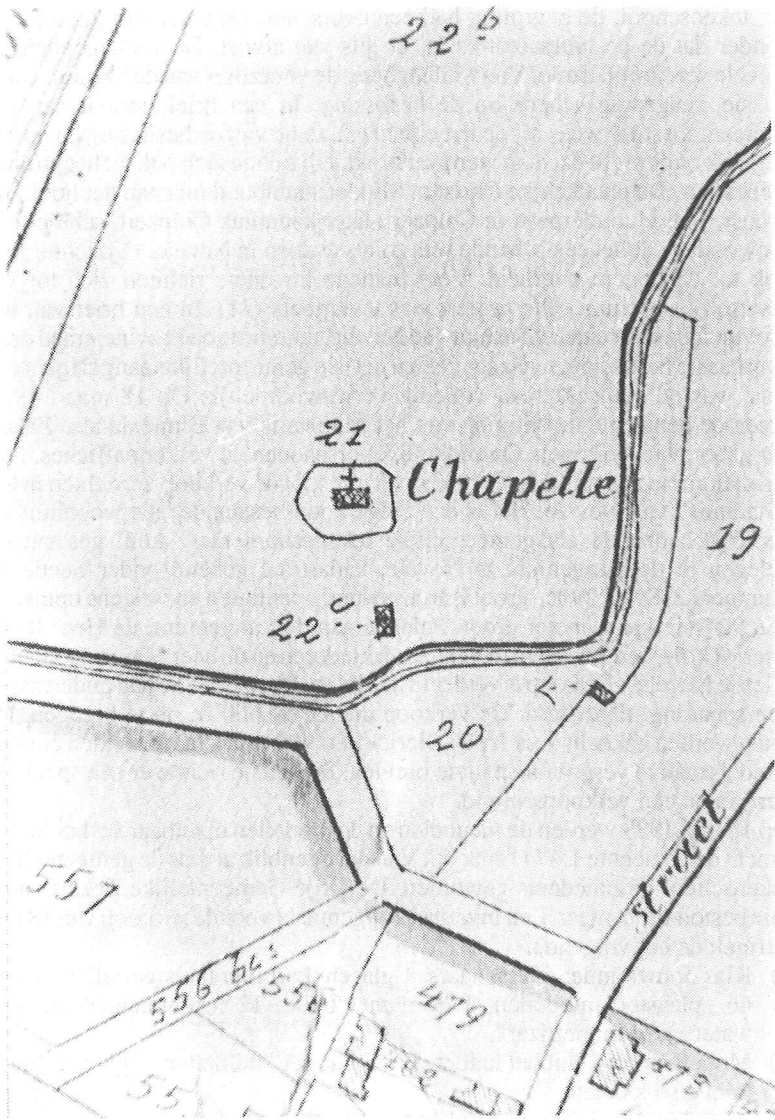
Modellen van verscheidene hoofden in medaillonvorm, engelkop, minervakop, medusamasker, dolfijn in bas-reliëf, adelaar medaillonvorm, vier kleine moderne hoofden en enige kopieën van Belgische kunstenaars.

Voor het lijntekenen had men gipsmodellen bestaande uit kubus, kegel, parabool, balk, kantzuil, rolzuil, spitszuil, kegelspits, holle rolzuil en bol.

Einde van de tekenschool

Waarom de tekenschool plots werd afgeschaft, is niet geweten. Alle opzoeken in de gemeentearchieven ten spijt vonden we geen antwoord op de vraag. Evenmin vonden we een gegeven dat de afschaffing kan rechtvaardigen. De notulen van de raad en het college geven geen uitsluitsel. Men kan enkel gissen.

Op de dagorde van de gemeenteraad van 13 maart 1932 stond een punt, namelijk het afschaffen van de tekenschool. Zonder meer. De voltallige raad stemde voor. Er waren twee onthoudingen. Men besloot alles te verkopen en geen tekenlessen meer te verstrekken. Nochtans was dat jaar gunstig voor

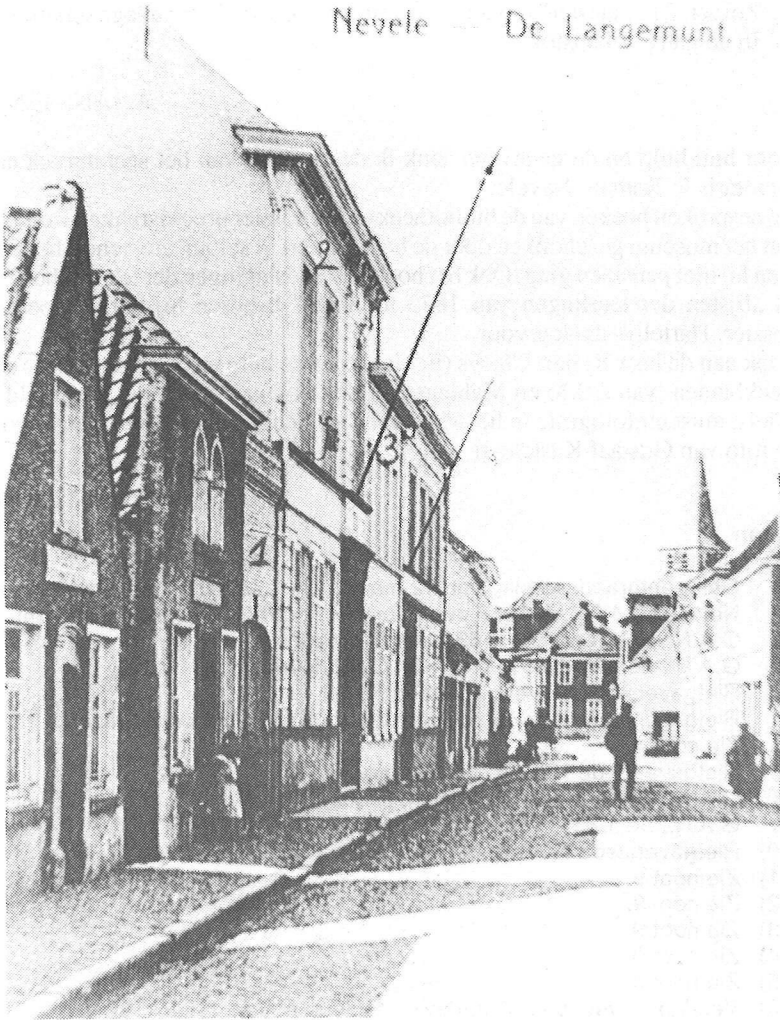
De eerste tekenschool lag in de Oostbroek. Bemerkt het nr. 22c. ten zuiden van de kapel. (Fragment uit kadastrale kaart C. Popp.)

de tekenschool, de begroting had een overschot. De afschaffing gebeurde zonder dat de bestuurscommissie er iets van afwist. De verslagenheid in Nevele was groot. Emiel Van Maldeghem, de voorzitter van de bestuurscommissie, reageerde scherp op de beslissing. In een brief gericht aan het gemeentebestuur wees hij op het onbedachtzame van de beslissing en op het degelijk onderricht dat daar werd verstrekt. Hij richtte zich ook tot het provinciebestuur. De plaatselijke Christen Middenstandbond met aan het hoofd de proost, Z.E.H. onderpastoor Colpaert, later kanunnik Colpaert, schreef onomwonden dat het een schande was zo iets te doen in Nevele. Hij richtte zich ook tot de hogere overheid. Verscheidene inwoners richtten zich tot het plaatselijk bestuur. Alle protest was tevergeefs (31). In een brief van het provinciebestuur aan het bestuur van Nevele, betreurde de Provincieraad deze overhaaste beslissing, maar aangezien het een gemeentelijke aangelegenheid was, was de gemeenteraad volledig verantwoordelijk. Op 18 maart 1933 kreeg de gemeente machtiging van het Ministerie van Binnenlandse Zaken het gebouw te verkopen. Onmiddellijk verschenen de verkoopaffiches. Notaris Blomme zou op 18 april 1933 om 3 uur stipt de verkoop verrichten in het „Stadhuis” van Nevele. Het is een enige koop bestaande ”als woonhuis en gediend hebbende als gemeentelijke tekenschool met tuin, gestaan en gelegen in de Langemunt te Nevele, kadastraal gekend onder Sectie C. nummers 288d en 290c, groot 8 aren zeventig centiares en volgens opmetingen 924 vierkante meter groot. Palende aan de Langemunt, de Heer Josué Dierickx, de weduwe Henri Michiels en kinderen en de heer Marcel Demarez, allen te Nevele”. De koop is verdeeld in 2 loten. De registratie had ondertussen een schatting uitgevoerd. De verkoop diende 50.000 fr. op te brengen. De loten werden gekocht door Josué Dierickx en Valentin Claeys, beiden om hun handelszaak te vergroten en uit te breiden. De laatste richtte er een spekbakkerij in en een verkoopsruimte.

Op 18 mei 1933 werden de meubelen en de modellen openbaar verkocht. Dit bracht de gemeente 1.474 frank op. Van dat ogenblik af was de gemeentelijke tekenschool geschiedenis geworden. De Vrije Gemeentelijke Tekenacademie bestond niet meer. Een inventaris opgemaakt voor de verkoop van 18 mei vermeldde het volgende:

- a) Klas bouwkunde: 4 lessenaars, 1 glazen kast met tekengerief, 1 kachel, 46 „plaaster” modellen, 1 bord met trede, 12 tekenplanken en „een waterbasyn in gietijzer”.
- b) Modelkamer: 1 dubbel ladder, 108 „plaaster” modellen, 1 glazen kast, 1 tafel en 4 stoelen.
- c) Klas der ornamenten: 4 banken en 4 lessenaars.
- d) Klas van lijntekenen: 4 banken, 4 tekenplanken, 1 kachel, 1 koolemmer, 15 tekenplanken voor de lessenaars, 1 „waterbasyn in gietijzer”.

Nevele -- De Langemunt.

Tekenschool in de Langemunt van 1921 tot 1933. Bemerkt de toegangspoort (1) met boog die leidt naar de tuin. Daarnaast het hoog wit gebouw met hoge koetspoort (2) en het daarnaast gelegen huis (3) iets lager dan het eerste gebouw. Deze beide gebouwen vormden de tekenschool.

(Prentkaart uitg. K. Dossche - Duchateau, Nevele.)

- e) Kleine kamer: 1 kast met papiergerief, 1 commodekast en 6 modellen.
- f) Zolder: 27 „plaaster” modellen, 8 vensterluiken en 2 emballage schutsels.
- g) In de gang: 1 kapstok.

A. JANSSENS

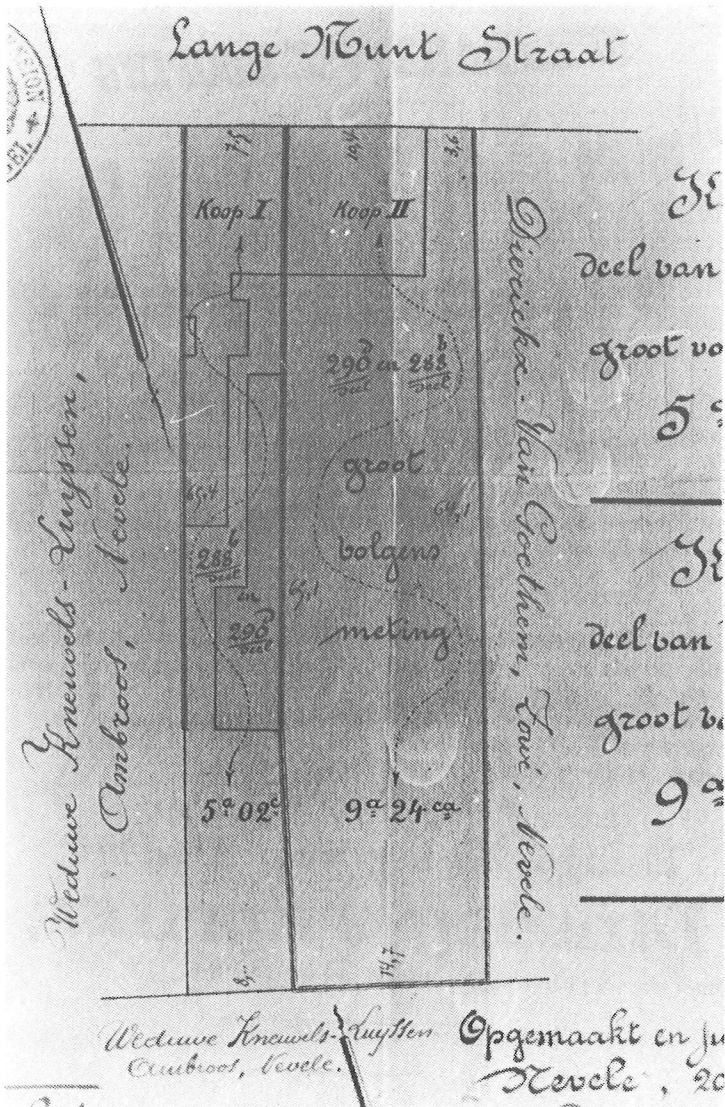
Voor hun hulp en de gegevens dank ik de diensten van het secretariaat en secretaris P. Raman, Nevele.

De besproken boeken van de bibliotheek en het dossier processtukken werden aan het museum geschonken door de heer Gilbert Waelput, ere-schoolhoofd, toen hij met pensioen ging. Ook het boek „beraadslagingen der tekenschool”, en „lijsten der leerlingen van 1875 tot 1909” behoren bij het vernoemd dossier. Hartelijk dank ervoor.

Dank aan de heer Robert Claeys (Eeklo), voor de hulp en de gegevens uit de weekbladen van Eeklo en Maldegem. Dank ook aan mevrouw Mariehilde Wiels, museumfotografe in het Museum voor Schone Kunsten te Gent, voor de foto van Gustaaf Kasteleyn

Noten

- (1) Gemeenteraadsverslag van 12 maart 1951, eertijds Gemeentearchief Nevele (G.A.N.), in 1958 overgebracht naar het Rijksarchief te Gent.
- (2) G.A.N., dossier 1/851. 163, brief P. Rogghe.
- (3) G.A.N., dossier 1/851. 163, brief G. Scheyrs.
- (4) Rietgaverstede Nevele, vliegend blad.
- (5) Rietgaverstede Nevele, reglement van „Eendracht maakt macht”.
- (6) Zie noot 4.
- (7) Rietgaverstede Nevele, dossier proces.
- (8) G.A.N., gemeenteraadsverslag, 29 juli 1875.
- (9) G.A.N., nr. 1/851. 163, dossier tekenschool.
- (10) Rietgaverstede Nevele, dossier cholera Nevele.
- (11) Zie noot 9.
- (12) Zie noot 9.
- (13) Zie noot 9.
- (14) Zie noot 9.
- (15) Zie noot 9.
- (16) Verslag in weekblad „Getrouwe Maldegem” van 15 juni 1924.
- (17) Over de Nevelse „lampisten” verschijnt binnenkort een artikel in „Het Land van Nevele” onder de titel „Van petroleum- tot elektrische straatverlichting”.
- (18) Rietgaverstede Nevele, lijst der portiers.
- (19) Zie noot 9.

De verkoop van de tekenschool geschiedde in twee kopen, koop 1 het kleiner huis en koop 2 het hoge huis met poortgang.
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele.)

OPENBARE VERKOOPING
van
WOONHUIS,
te **NEVELE.**

De notaris **BLOMME,** te Nevele, zal
openbaarlijk verkoopen :

Gemeente NEVELE. - Eenige Koop.

Een woonhuis gediend hebbende tot Gemeentelijke teekenschool met
tuin, gestaan en gelegen te Nevele, in de Langemunt, kadastraal bekend
onder Sectie C, num^o 288° en 290°, groot acht aren, zeventig cent-
aren en volgens meting 924 meters vierkant, palende aan de Lange-
muntstraat, d'heer Josué Dierickx ; de weduwe Henri Michiels en kin-
deren ; en d'heer Marcel Demarrez, allen te Nevele.

Onmiddellijke ingebruiktreding.

Eenige Zitdag voor Verblijf :
Dinsdag 18 April 1933,
om 5 ure stipt namiddag, te Nevele, in het STADHUIS.

Nevele. — Drukk. Vrijgewijs Excelsior.

Foto van de verkoopsaffiche.
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele.)

- (20) Zie noot 9.
- (21) Zie A. JANSSENS, *Mensen uit ons heem III. Theodoor Janssens*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXI (1990), afl. 1, blz. 31-46.
- (22) Zie A. JANSSENS, J. LUYSSAERT, *Mensen uit ons heem II. Joseph Van den Heuvel*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX (1989), afl. 4, blz. 281-295.
- (23) Zie A. JANSSENS, *Mensen uit ons heem IV. Felix Berijngier*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXI (1990), afl. 2, blz. 99-111.
- (24) G.A.N. nr. 1/851. 163 en 1/851. 374, dossier tekenschool.
- (25) Zie noot 24.
- (26) Zie noot 24.
- (27) Zie noot 24.
- (28) Zie noot 24.
- (29) Rietgaverstede Nevele, boeken en documenten.
- (30) Zie noot 29.
- (31) Zie noot 24.

KRUISEN LANGS ONZE WEGEN (I)

OP KERREBROEK STAAT OPNIEUW EEN KRUIS

Ten westen van Nevele ligt de wijk Kerrebroek, op de splitsing van de weg Nevele-Vinkt en de Nieuwe Kerkstraat die naar Poesele loopt, eertijds de Kerrebroekkouter. Aan de samenkomst van die straten staat het Kerrebroekkruis. De plaats kende verscheidene benamingen: „Kerrebroekkruiske”, „Vredeskruiske” en „Kruis op Kerrebroek”.

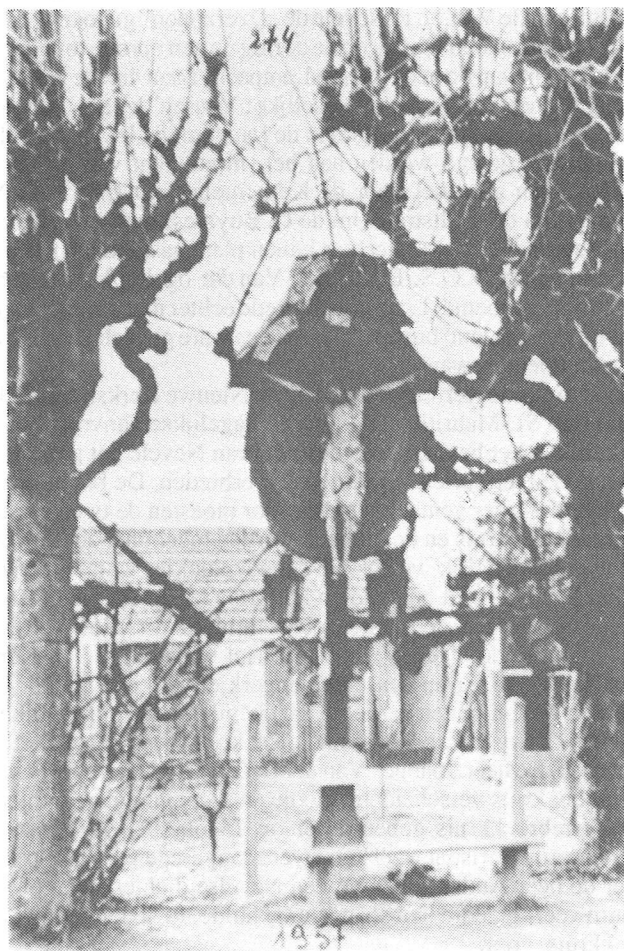
Tijdens gesprekken of in toespraken gehouden ter gelegenheid van de wijkfeesten aldaar, hoort men vaak zeggen „het kruis staat hier sinds men-sengeheugen en niemand weet wanneer het geplaatst werd”. Daarom willen we in dit artikel een poging wagen om het jaar van oprichting van dit kruis op te sporen. Meteen is dit een eerste artikel over een heemkundig belangrijk onderwerp: „kruisen langs de wegen”.

Een kruis-geschiedenis

Het eerste Kerrebroekkruis, was een constructie bestaande uit eiken balken, de boom en de armen waren 18 cm op 7 cm. De achterzijde had een rug uit houten planken die links en rechts langs de zijkanen uitgezaagd waren in bekvorm. Bovenaan waren de armen en de rug afgedekt met een dakje van het „mansarde type”. De dekplanken waren dan nog eens ondersteund door naar beneden hangende spondeplankjes die uitgebekt en getopt waren. Op de balken hing een Christusbeeld met uitgestrekte armen. Het was gemaakt uit gips, en kon uit het werkhuis van Theodoor Janssens komen (1). Zekerheid hierover hebben we niet, we kunnen enkel voortgaan op een vergelijking met andere Christus-beelden door dit werkhuis vervaardigd.

Op de boom van het kruis waren twee lantaarnen bevestigd waarin kaarsen konden ontstoken worden. Onder de voeten van het Christusbeeld hing een kleine offerblok. Het houtwerk was geschilderd in donkerbruine verf.

Op het spondeplankje dat het dakje ondersteunde stond in sierlijke letters „Gloria aan God, aan de menschen van goeden wil”. Ook op de rugplank waren er teksten geschilderd, links en rechts van het beeld. De teksten volgden de gebogen zijkanen van de rugplank. Links „O Gij allen die langs dezen weg gaat blijft staan en ziet, offer, eene smart is gelijk aan de mijne” en rechts „O kruis waarborg van de verrijzenis der dooden, gids der blinden, weg der verdoolden maak mij zalig”. Rond het kruis waren vier linden geplant, twee links en twee rechts. Het kruis stond als het ware in een nis van groen. Vooraan tussen de beide eerste bomen was een bidbank geplaatst. Zo keek en

Oorspronkelijk Kruis op Kerrebroek in 1957.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

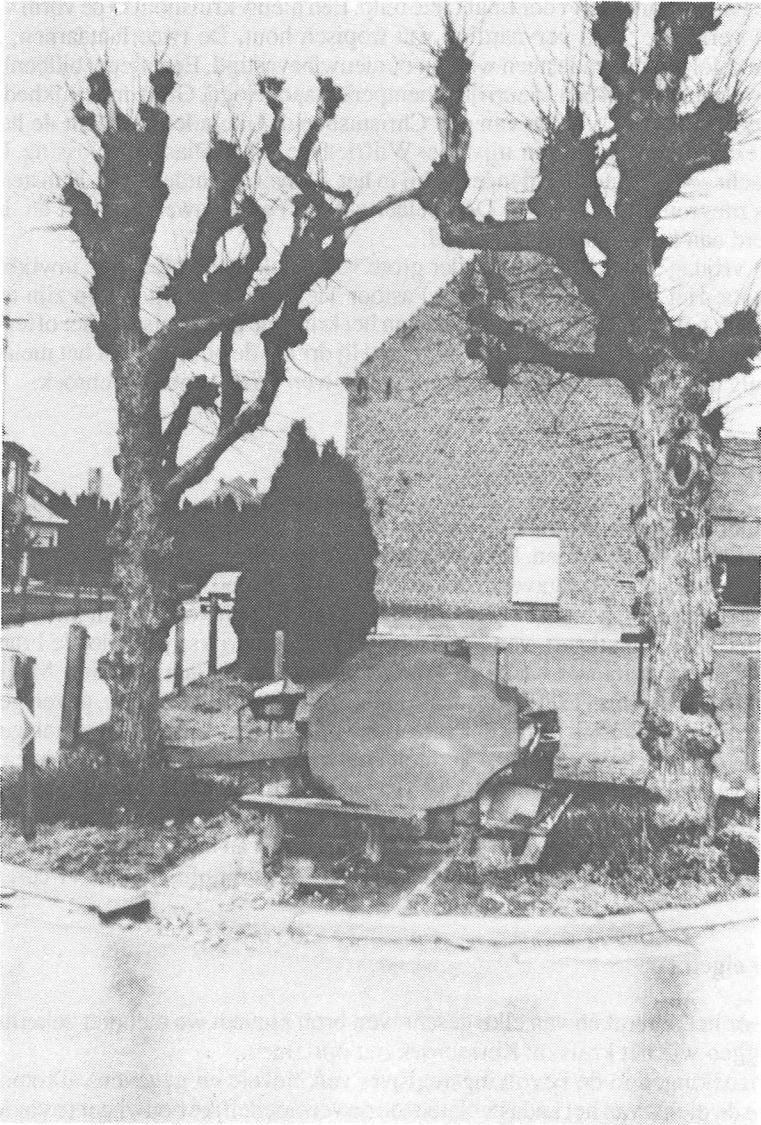
beschermd dit kruis de wijk Kerrebroek. In 1914 - 1918 liep het geen beschadiging op.

In 1937 begon er oorlogsgerommel te dreigen. De Engelse eerste minister trok naar Munchen, had een onderhoud met Hitler, en toen bleek de vrede verzekerd. Iedereen geloofde het blijde nieuws. De plaatselijke Vlaamse Oudstrijdersbond, de V.O.S., te Nevele de „Ijzersonen” genoemd, richtte een grote optocht in, een aanklacht tegen de oorlog en een oproep tot vrede. Onder de stuwende kracht van de heer Gaston Lampaert, zoon van de burgemeester, samen met dr. Danël Coene en de plaatselijke „Vossen” kwam een massa volk naar Nevele. Een grote optocht begon in de Langemunt, kwam naar de Markt waar bloemen neergelegd werden aan het monument van de plaatselijke gesneuvelden. Dan ging het door de Kernemelkstraat (nu de C. Van der Cruyssenstraat) en de Tielstraat (nu de C. Buyssestraat), naar Kerrebroek-kruis. Aan de kruisboom werd een arduinen plaat vastgemaakt met de tekst „Dank voor de Vrede, V.O.S.-B.V.O.S.”. Van dat ogenblik af werd het kruis het „Vredekrus” genoemd. Lang zou de vrede echter niet duren. Ongevraagd vielen de Duitsers ons land binnen. Tijdens de zware gevechten te Nevele liep het kruis geen noemenswaardige schade op.

In 1966 stond langs de Kerrebroekkouter (nu Nieuwe Kerkstraat) de bloeiende zuivelfabriek St.-Mauritius (2). Om de dagelijkse aanvoer van melk te vergemakkelijken liet het gemeentebestuur van Nevele het gedeelte van de weg tot aan de zuivelfabriek verhard en verbreden. De bocht met de weg naar Vinkt werd ruimer gemaakt en daarvoor moesten de twee eerste linden geveld worden. Het kruis en de bidbank werden meer naar achter verplaatst. Het dakje was gedeeltelijk verrot. De spondeplankjes waren door regen en wind vernield. Alles werd hersteld en het kruis kreeg een nieuwe verflaag. Jammer genoeg werden de teksten overschilderd. In 1969 verdween het bidbankje, vernield door regen en wind. Het wijkcomité van Kerrebroek plaatste het bankje terug en een bloemenperkje werd aangelegd. Door het comité werden gedenkplaten verkocht, getekend door de plaatselijke kunstenaar mevrouw Denyse Van Doosselaer. Het kruis werd terecht het symbool van Kerrebroek. De heer Joannes Van der Eycken, een Kerrebroekse dichter, schreef over het kruis verscheidene mooie en diepzinnige gedichten (3).

Aan het Kerrebroekkruis gebeurde er op 14 oktober 1989 een tragisch ongeval. Mevrouw Christiane D'Hoore werd aangereken en was op slag dood. Haar vader de heer André D'Hoore, een Nevelse dichter, schreef voor zijn dochter ruim veertig gedichten als postume hulde. In ieder gedicht komt het Kerrebroekkruis voor.

Toen op 25 januari 1990, een hevige storm raasde over de streek werd het kruis evenmin gespaard. Het stortte neer; beeld en kruishout, alles was een hoop puin. Op Kerrebroek stak men de koppen bij elkaar en klopte aan bij de familie

Kerrebroekkruis vernield door de storm 25 januari 1990.
(Foto R. Van de Walle, Landegem.)

De Pauw-Lampaert voor financiële hulp. Een nieuw kruishout in de vorm van het vernielde werd vervaardigd van tropisch hout. De twee lantaarnen, de offerblok en de vredesteen werden opnieuw bevestigd. Een nieuw bidbankje werd geplaatst en een kleurrijk bloemperkje aangelegd. Grote moeilijkheden had men bij het vinden van een Christusbeeld. Uiteindelijk bracht de heer Alex De Pauw, zoon van nijveraar Wilfried De Pauw-Dias, de oplossing. Hij bracht een Christusbeeld mee dat hij in het Leuvense ontdekt had. Kunstenaar mevrouw Denyse Van Doosselaer gaf het een nieuwe verfbeurt en het werd aan het kruishout bevestigd.

Op vrijdag 5 juli 1990 had onder grote volkstoeloop de plechtige inwijding plaats. Het werd door Z.E. Heer Pastoor Tieleman ingezegend. In zijn toespraak belichtte hij het zinnebeeld van het kruis, de betekenis van het offer en de vrede die het zou moeten uitstralen. Hij drukte de hoop uit dat het nieuwe kruis nog vele generaties zou overeind blijven op de wijk Kerrebroek.

Oprichting van het eerste kruis

Daar documentatie over het kruis onbestaande is, diende ik mijn toevlucht te nemen tot hulpbronnen. Daarvoor heb ik de vele kaarten uit de documentatie van het museum Rietgaverstede geraadpleegd. De oudste kaarten van Nevele in de landboeken en het cijnsboek van 1624-1642 en 1682, vermelden geen kruis. De kabinetkaart van Ferraris (1780), Oostenrijkse periode, de Franse kaart van Capitaine (1799), de topografische kaarten van Van der Maelen (1856) en Dupuis (1780), alsook de kadastrale kaart van C. Popp, gaven geen oplossing prijs. Ook de militaire kaarten van 1862 en van 1880 bevatten geen gegevens. De kaart van 1884 vermeldt het kruis op Kerrebroek. Op alle kaarten verschenen vanaf 1884 tot de jongste uitgave van 1988 komt het kruis voor. Aan de hand van deze gegevens kan men besluiten dat het kruis geplaatst werd tussen 1880 en 1884. De diensten van het kadaster vermelden het vanaf 1883, het jaar van de plaatsing is waarschijnlijk 1882 geweest.

De eigenaar

Door het ontbreken van elke geschreven bron kunnen we niet met zekerheid zeggen wie het kruis op Kerrebroek liet oprichten.

Opzoekingen in de bevolkingsregisters van Nevele en gegevens afkomstig van de dienst van het kadaster laten toe de vermoedelijke bouwheer te vinden. De oudste gegevens zijn afkomstig van het landboek van Nevele uit 1642 en dit van 1682. Daaruit blijkt dat het perceel met ernaast een weide eigendom

Het nieuwe kruis wordt ingezegend
door Z.E.H. Pastoor Tieleman op 5 juli 1990.
(Foto R. Van de Walle, Landegem.)

was van Theodoor Vande Moortele. In 1846, zijn de eigenaars Charles Blomme en Angelique Penneman, zijn echtgenote. Na het overlijden van de man blijft Angelique Penneman als eigenares vermeld in 1856 en 1864. In de kadastrale gegevens van 1866 is de eigenares Wed. Ch. Blomme-Penneman Angelica. Na haar overlijden en 1869 wordt als eigenaar vermeld de zoon, Z.E. Heer Pastoor Stanislas Blomme, geboren te Nevele 21 oktober 1837, priester gewijd te Gent in 1862. In het bouwjaar van het kruis 1882 is de priester dus de eigenaar van het perceel, hij is dan 45 jaar oud en 20 jaar priester. Zijn deze twee data de aanleiding voor het oprichten van het kruis? Later ging het goed naar Valentine Blomme gehuwd met Emiel Lampaert, vervolgens naar Louis Lampaert - De Vlieger en sinds 1943 is het eigendom van mevrouw A. De Pauw - Lampaert, bij wie men nooit tevergeefs aanklopt als het om financiële steun gaat voor Kerrebroekkruis.

Kerrebroek bezit een stuk heemkundig erfgoed en de bewoners van de wijk hebben bewezen dat ze er zorg willen en kunnen voor dragen.

A. JANSSENS

Noten

- (1) A. JANSSENS, *Mensen uit ons heem II. Theodoor Janssens*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXI (1990), afl. 1, blz. 31-46.
- (2) A. JANSSENS, *Industrieel erfgoed X, Stoommelkerij St.-Mauritius te Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX (1989), afl. 2, blz. 91-126.
- (3) J. VAN DER EYCKEN en D. VAN DOOSSELAER, *Ik kijk rond. Gedichten en tekeningen*, uitgave Kerrebroekcomité, Nevele, 1985.

Verdere gegevens komen uit het Gemeentearchief van Nevele, bevolkingsregisters van 1846, 1856, 1866 en 1880.

Ik dank ook de diensten van het kadaster Gent voor de nuttige inlichtingen. Ook naar mevrouw Imelda De Pauw-Lampaert en de heer Wilfried De Pauw gaat mijn dank voor de talrijke gegevens, inlichtingen, aanvullingen en verbeteringen.

TIEN STENEN HEILIGENBEELDEN IN DE SINT-PETRUS EN PAULUSKERK TE HANSBEKE

Het tongewelf van de middenbeuk (met zes traveeën) van de Sint-Petrus en Pauluskerk te Hansbeke steunt op een zwaar geprofileerd entablement. Dit tafelment rust door middel van ronde scheibogen en consoles op tien gemarmerde Toskaanse zuilen en vier halfzuilen.

Tegen de frontzijde van iedere vrijstaande zuil bevindt zich, op schouderhoogte, een quasi-levensgroot heiligenbeeld op een piramidiaal voetstuk.

Van het hoogkoor naar het oksaal:

Langs de O.L. Vrouw-zijbeuk:

1. H. Franciscus van Assisi
2. H. Barbara
3. H. Godelieve
4. H. Cornelius
5. H. Vincentius

Langs de Sint-Petrus-zijbeuk:

- 1'. H. Antonius van Padua
- 2'. H. Appolonia
- 3'. H. Aloysius
- 4'. H. Franciscus de Sales
- 5'. H. Rochus

Deze beelden in gepolijste witte steen werden vervaardigd door (of afkomstig uit het atelier van) de Gentse beeldhouwer Mathias Zens. Ze werden aan de pilaren geplaatst in maart 1883. De prijs per beeld bedroeg 600 fr. (1).

Mathias Zens werd op 20 maart 1839 geboren te Gransdorf, een zelfstandige parochie van Scharzenborn (Eifel-Duitsland), als jongste zoon van Mathias en Katharina Hahn, landbouwers. Hij verkreeg in 1866 een studiebeurs aan de pas opgerichte Sint-Lucasschool te Gent. Hij verbleef achtereenvolgens bij beeldhouwer Blanchaert te Heusden en in het klooster van de Broeders van Sint-Jan de Deo, Chartreuzenstraat te Gent. In 1871 betrok hij een huis met atelier in de Schouwvegersstraat. Uiteindelijk in 1874 vestigde hij zich in de Bellevuestraat (nu Rozemarijnstraat) op de Sint-Martinusparochie te Ekkergem. Zijn atelier, dat een groot aantal ambachtslieden tewerkstelde (zoals steenhouwers, marmerbewerkers, houtsnijders, timmerlui, schrijnwerkers, schilders, beeldhouwers) en met beeldende kunstenaars opdrachten afsloot, verwierf in binnenland en ook wel in buitenland vooral bekendheid door stoffering en meubilering van kerken. Mathias Zens werd in 1890 tot Belg genaturaliseerd. Hij overleed op 3 oktober 1921 in het klooster „Toevlucht van Maria” op de Coupure te Gent, en werd op het parochiaal kerkhof van Mariakerke begraven (2).

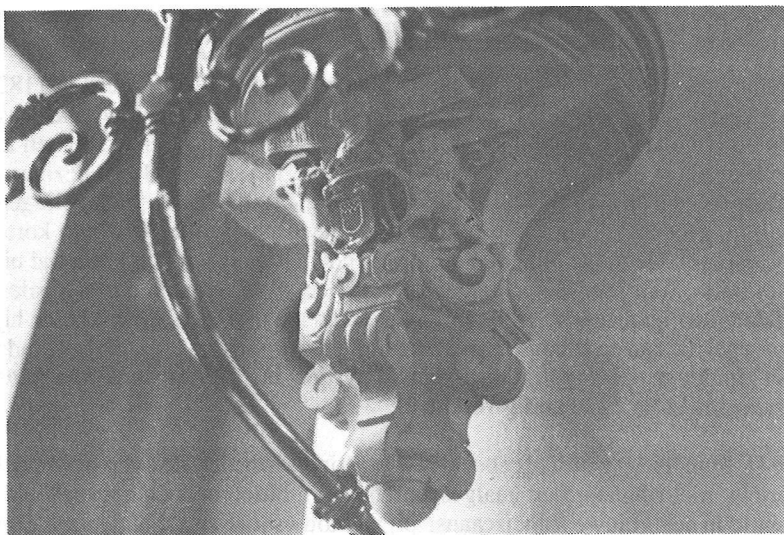
De beelden werden aan de kerk van Hansbeke geschonken door de weledele heer Frans-Gisleen Borluut, kasteelheer en burgemeester te Hansbeke. Frans-Gisleen Borluut, gehuwd met Sidonie Kervijn, bewoonde sedert 1858 het kasteel te Hansbeke dat hij als achterneef van Jan Baptist van de Woestijne geërfd had. Hij was een grote weldoener van de parochiale kerk en het klooster. Hij bekostigde de vergroting van de kerk (met een travee) en de bouw van een nieuw hoogkoor en twee sacristieën in 1872. In 1878 bouwde hij een kapel toegewijd aan O.L. Vrouw van Lourdes, ter eeuwige gedachtenis aan zijn drie overleden kinderen (3). In 1879, het eerste jaar van de schoolstrijd, liet hij een katholieke (jongens) school oprichten. Zijn gemalin stierf in 1881. Hij overleed op 9 november 1883, enkele maanden na de plaatsing van de door hem geschonken heiligenbeelden. Na zijn dood werd de kloosterkapel, overeenkomstig zijn voornemen, geheel vernieuwd (4).

Het alliantiewapen van de schenker is uitgehouwen in het voetstuk van het beeld van de H. Franciscus van Assisi, aan de eerste zuil langs de zijbeuk van O.L. Vrouw: een gekoppeld wapenschild, geschilderd in de heraldische kleuren op een gehouwen medaillon, geschraagd door twee schildhouders, rechts een griffoen, links een leeuw, en vergezeld van de strijdkreet „Groeninge Velt”. De overige voetstukken gebeeldhouwd en versierd met consoles en voluten, vertonen enkel het kleine medaillon beschilderd met het alliantiewapen als herkenningsteken van de donateur.

Voor ieder beeld prijkt een driearmige kandelaber in massief koper, die eveneens in 1883 aan de pilaar geplaatst werd. Deze kandelaars werden door De Masure te Gent vervaardigd en ook door de kasteelheer aan de kerk geschonken. Ze kostten 160 fr. pers stuk (5). Onder ieder beeld hangt een koperen banderol met de aanroeping van de heilige: „H. Franciscus van Assisien B(id) v(oor) O(ns)”, enz.

Blijkbaar kreeg de toenmalige pastoor Pieter Frans Bullens inspraak bij het kiezen van de heiligenbeelden. Zijn keuze ging, als erevoorzitter van het plaatselijk Sint-Vincentiusgenootschap, stellig uit naar de H. Vincentius a Paulo, alsook naar de H. Barbara en de H. Rochus aangezien sedert 1838 in de kerk met hun relikwie gezegend werd. Nog in 1883 kwam de kerk in het bezit van een relik van de overige acht heiligen. Toch kan men veronderstellen dat de beelden van de H. Franciscus van Assisi en van de H. Franciscus van Sales door de schenker zelf, ter ere van zijn eigen beschermheiligen, gekozen werden.

Alle heiligen worden afgebeeld met één of meer (algemene of individuele)

Alliantiewapen Borluut-Kervijn, uitgehouwen in het voetstuk aan de eerste zuil langs de O.L.Vrouw-zijbeuk.

Beschrijving:

Schild: gekoppeld, 1 van azuur met een hartschild van keel bovenaan geschaakt (van azuur en zilver in drie rijen van zeven vakken), vergezeld van drie stappende herten van goud, 2 van sabel met keper van goud bovenaan vergezeld rechts van een gestengelde en gebladerde eikel met twee bladeren van goud, links van een vijfpuntige ster van goud, onderaan van een arendspoot van zilver, het schild getopt met een kroon van vijf bladeren, overtopt met een helm (van zilver) getralied gehalsband en omboord (van goud), gevoerd (van keel) met wrong en dekleden (van azuur en goud).

Helmteken: een klimmend hert (van goud) tussen een vlucht (van azuur en goud).

Kreet: Groeninge Velt (van goud) op een lint (van keel)

Schildhouders: rechts een griffoen (van goud), links een leeuw (van hetzelfde).

(Foto G. Van der Vennet, Hansbeke.)

attributen, symbolen eigen aan een gehele categorie van heiligen of voorwerpen die de heilige in het bijzonder karakteriseert en meestal naar een gebeurtenis uit zijn (haar) leven verwijst.

1. H. Franciscus van Assisi (Belijder)

Francesco, zoon van de lakenkoopman Pietro di Bernardone, werd in 1182 te Assisi in Umbrië (Italië) geboren. Zijn religieuze bekering vond plaats na een ernstige ziekte, opgelopen in 1204 toen hij gevangen werd genomen te Collestrada in de strijd tussen Assisi en Perugia. Hij schonk al zijn bezit aan de armen en trok zich als kluizenaar uit de wereld terug. Met zijn volgelingen ging hij prediken. Voor zijn groeiende gemeenschap schreef hij een korte levensregel. De jonge orde van minderbroeders breidde zich in korte tijd uit over Italië, Spanje en Zuid-Frankrijk. Voor hen, die de franciscaanse idealen wilden navolgen zonder tot de religieuze orde toe te treden, ontwikkelde hij een regel die aan de franciscaanse lekenorde ten grondslag lag. Aan het einde van zijn leven ontving hij de stigmata. Hij stierf in 1226 en werd door paus Gregorius IX in 1228 heilig verklaard.

De H. Franciscus wordt afgebeeld als een minderbroeder, de ogen ten hemel gericht, met ringbaard en kaalgeschoren kruin, blootvoets en ongeschoeid, gehuld in een grauwe franciscaanse pij met touwsnoer en schouderkap. Zijn zijde, zijn voeten, zijn geheven linkerhand en zijn rechterhand, die naar de borst wijst, dragen de kruiswonden van Jezus.

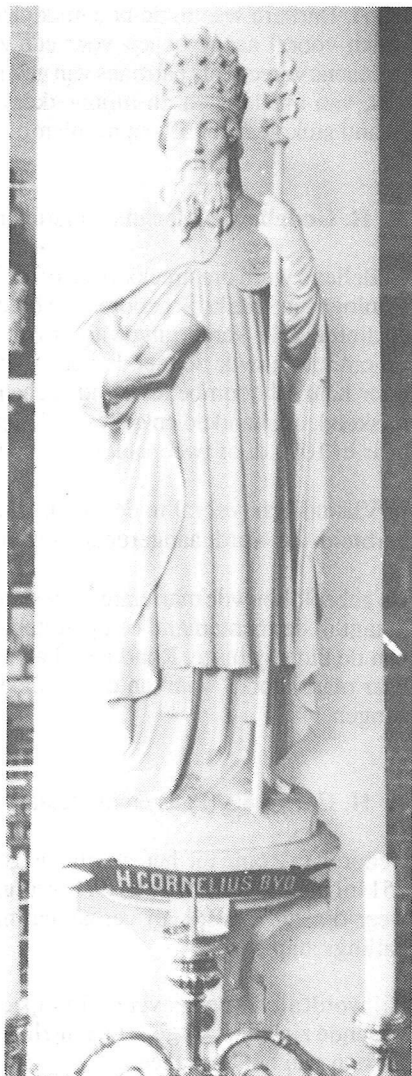
2. H. Barbara (Maagd en martelares)

Barbara uit Nicomedië in Klein-Azië werd, volgens de legende, door haar heidense vader Dioscurus in een toren opgesloten om haar van alle invloeden af te houden. Toch kwam ze in aanraking met het christendom. Ze werd om haar christelijk geloof gefolterd en in 306 door haar vertoornde vader eigenhandig onthoofd.

De martelares wordt voorgesteld in een rijkelijk gewaad met gedrapeerde mantel. Ze draagt een parelkroon op het hoofd. Op haar linkerarm ligt de zegepalm van het martelaarschap. Haar rechterhand houdt een ciborie, haar attribuut als schutsvrouw tegen een onvoorziene dood zonder sacramenten. Aan haar linkerszij staat een gekantelde toren met drie torenvensters, een toespeling op de H. Drievuldigheid die zij met klem zou verdedigd hebben.

Beeld van de H. Barbara

Beeld van de H. Cornelius

aan de pilaren van de Sint-Petrus en Pauluskerk te Hansbeke
(Foto's Guido Van der Venneet, Hansbeke)

De H. Barbara was in de late middeleeuwen een zeer populaire heilige. Ze wordt vooral aangeroepen voor een zalige dood. Om haar toren wordt ze eveneens vereerd als patrones van gevangenen, klokkeluiders en klokkengie- ters, van artilleristen en mijnwerkers die in de vestingtoren een overeind staand stuk geschut of een mijnlamp terugvonden.

3. H. Godelieve (Maagd en martelares)

Godelieve werd omstreeks 1050 op de burcht Londefort te Wierre-Effroy bij Boulogne in Frankrijk geboren. Ze bracht haar jeugd door in gebed, handwerk en liefdevolle verzorging van armen en zieken. Misleid door geveinsde vroomheid huwde ze met de goddeloze Berthold, heer van Gistel. Ze werd door haar schoonmoeder Islinde gehaat en door haar echtgenoot verstoten en miskend, mishandeld en gekerkerd. Opgehitst door zijn moeder liet Berthold haar in 1070 door twee handlangers wurgen.

In Vlaanderen, vooral in de streek van Gistel bij Oostende, is haar verering verbreid. Ze wordt aangeroepen tegen keelpijn en oogziekten.

De gebeeldhouwde martelares met starende ogen, gehuld in een wijde mantel, draagt in de rechterhand een palmtak, het iconografisch overwinningsteken van de bloedgetuige. Rond haar hals ligt een geknoopt touw, voorwerp van haar marteldood, waarvan de uiteinden los over haar opgeheven linkerarm hangen.

4. H. Cornelius (Paus en martelaar)

Geboren te Rome uit het voorname geslacht der Cornelii, werd Cornelius in 251 tot paus gekozen. Toen de vervolging der christenen onder keizer Gallus weer oplaaide, werd hij verbannen naar Centumcellae waar hij in 253 in ballingschap stierf.

Hij wordt als martelaar vereerd en speciaal aangeroepen als beschermer tegen vallende ziekte en wegens naamgelijkenis (Cornelius - cornu = hoorn) tegen ziekten van het hoornvee.

De H. Cornelius wordt afgebeeld als paus, met volle baard, gekleed in bisschoppelijk ornaat met albe, stola, dalmatiek en pluviale. Hij draagt de pauselijke tiara, een driekroon met twee op de rug afhangelende wimpels,

Beeld van de H. Appollonia

Beeld van de H. Rochus

aan de pilaren van de Sint-Petrus en Pauluskerk te Hansbeke
(Foto's Guido Van der Vennet, Hansbeke)

zinnebeeld van de strijdende, lijdende en zegevierende kerk en van de drievoudige pauselijke waardigheid: priester, leraar en koning. In de linkerhand houdt hij de pauselijke kruisstaf met drie dwarshouten, in de rechterhand een hoorn die hem aanduidt als beschermer van het hoornvee.

5. H. Vincentius (Belijder)

Vincent de Paul, geboren in 1581 te Pouy bij Dax (Landes) in Frankrijk, priester, organiseerde in Parijs vele liefdewerken voor gevangenen, armen, gebrekkigen en bejaarden. Hij is de stichter van de Lazaristen en de Dochters van Liefde. Hij stierf te Parijs in 1660.

Hij werd in 1729 zalig en in 1737 heilig verklaard. Paus Leo XIII stelde hem in 1885 aan tot patroon van alle liefdewerken en van de ziekenhuizen.

De H. Vincentius wordt voorgesteld als een eenvoudig priester, als beschermengel van wezen, vondelingen en verlaten kinderen. Hij draagt een kalotje op het hoofd, een soutane en een priestermantel. Hij kijkt bezorgd naar een slapend kindje op zijn linkerarm en leidt met de rechterhand een arm meisje, barrevoets en met hoofddoek dat dankbaar naar hem opziet.

1'. H. Antonius van Padua (Belijder en kerkleraar)

Fernando de Bulhom, later Antonius van Padua, werd te Lissabon omstreeks 1195 uit Portugese ouders geboren. Hij trad eerst in de orde van de reguliere kanunniken van St.-Augustinus, later in de orde van de Franciscanen onder de kloosternaam Antonius. Hij werd vermaard als prediker van het Evangelie. Hij stierf in 1231 te Arcella nabij Padua.

Hij werd door paus Gregorius IX heilig verklaard in 1532. Paus Pius XII gaf hem in 1946 de titel van kerkleraar. Hij wordt vooral vereerd als wonderdoener en meestal aangeroepen tot het terugvinden van verloren voorwerpen.

Antonius van Padua werd gebeeldhouwd als minderbroeder met tonsuur, blootvoets, in een monnikspij met koordsnoer en schouderkap, het hoofd lichtjes neerbuigend naar het Jezuskind op zijn rechterarm. Hij draagt in de neerhangende linkerarm een gebladerde en gebloemde lelietak, symbool van de zuiverheid.

2'. H. Apollonia (Maagd en martelares)

Apollonia stierf voor het geloof op de brandstapel in Alexandrië omstreeks 250 ten tijde van de vervolging van de christenen onder de Romeinse keizer Decius. Volgens de legende werden al haar tanden uitgeslagen of uitgetrokken.

Ze wordt aangeroepen tegen kiespijn en vereerd als patrones van de tandartsen.

De martelares wordt afgebeeld met golvende vlechten, in een lang gewaad met gordel en wijde mantel. De knijptang met een uitgerukte tand in haar rechterhand getuigt van haar martelaarschap. Zij houdt een palmtak als zegeteken in haar linkerhand.

3'. H. Aloysius (Belijder)

Aloysius (van Gonzaga) werd in 1568 geboren als oudste zoon en erfgenaam van de regerende markies Ferrante, markgraaf van Castiglione. Op 17-jarige leeftijd deed hij afstand van zijn adellijke titels, rechten en goederen en trad te Rome in de orde van de Jezuïeten. In het klooster stichtte hij zijn medebroeders door zijn godsvrucht, zuiverheid, gehoorzaamheid, zelfverloochening en boetedoening. Hij stierf te Rome in 1591 als slachtoffer van zijn heldhafte liefde bij het verzorgen van pestlijders.

Hij werd in 1605 zalig en in 1726 door paus Benedictus XIII heilig verklaard die hem in 1729 uitriep tot patroon van de studerende jeugd.

Het beeld van de H. Aloysius is edel en jeugdig, bloothoofds, met korte haardos. De heilige draagt een toog en een superplie met brede kanten zoom en wijde afgeboorde mouwen. Met gebogen hoofd ziet hij naar het leliekruis, dat hij op beide handen draagt, zinnebeeld van zuiverheid en christelijk geloof.

4'. H. Franciscus van Sales (Bisschop, belijder en kerkleraar)

Franciscus, graaf van Sales, werd in 1567 te Thorens bij Annecy in Savoye (Frankrijk) geboren. Hij werd in 1602 gekozen tot bisschop van Genève. Samen met Jeanne Françoise Frémiot de Chantal stichtte hij in 1610 de orde van de Visitatie. Hij was een uitstekend prediker en een geestelijk schrijver.

Hij schreef boeken over moraal en vroomheid o.a. „Introduction à la vie dévote”. Hij stierf te Lyon in 1622.

Hij werd in 1665 heilig verklaard. Paus Pius IX riep hem in 1877 uit tot kerkleraar, Paus Pius XI in 1923 tot patroon der katholieke schrijvers en journalisten.

De H. Franciscus van Sales wordt uitgebeeld met lange baard, bloothoofds, in bisschoppelijk dracht: lange tunica, stola en pluviale met kap, brede kanten zoom en wijde afgeboorde mouwen. Hij houdt een vederpen in de opgeheven rechterhand en draagt in de linkerhand het boek „Philothea”.

5'. H. Rochus (Belijder)

Rochus, geboren omstreeks 1295 te Montpellier in Languedoc (Zuid-Frankrijk), schonk al zijn bezittingen aan de armen en trok als pelgrim naar Italië. Op zijn bedevaart verzorgde hij pestlijders en genas velen van hen door gebed en het kruisteken. In de omgeving van Piacenza werd hij zelf aangetast en trok zich in een boshut terug. Volgens de legende bracht een hond hem iedere dag een brood. Hij stierf in 1327 te Angleria.

Hij wordt vereerd als pestheilige en beschermer tegen epidemieën. Hij is ook patroon van de artsen en de verpleegkundigen.

De H. Rochus wordt voorgesteld als bedevaartganger. Hij draagt een pelgrimshoed, korte laarzen, een pij met gordel, en een schouderkap waarop vooraan links een pelgrimsschelp is vastgehecht. Zijn rechterhand houdt een palster met haakje, waaraan een kalebas hangt. Hij trekt met de linkerhand zijn kleed op om de pestbuil op zijn linkerdij te tonen. Aan zijn rechterzij zit een hond, die naar hem kijkt, met een broodje in de muil.

Albert MARTENS

Noten

- (1) Liber Memorialis Hansbeke, p. 35: „Anno Domini 1883 mense martis ad columnas ecclesiae appositae sunt decem statuæ ss sumptibus prænobilis domine F.G. Borluut-Kervijn, in pariete confectae a statuatio Matthias Senz Gandae. Pro singula statua solvit 600 francos”.
- (2) U. DE ROO, *Beeldhouwer Mathias Zens en de neo-gotiek*, 1989. Deze monografie over leven en werk van de kunstenaar (76 pagina's tekst voorzien van 74 fotografische illustraties) is verkrijgbaar in het museum Meerhem, Fratersplein 9 te Gent.
- (3) Zie in dit tijdschrift A. MARTENS, *De Lourdeskapel te Hansbeke*.
- (4) A. MARTENS, *Het Klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke*, Nevele, 1989.
- (5) Liber Memorialis Hansbeke, p. 18: „Anno Domini 1883 sub decem statuæ appositæ columnis ecclesiae affixæ sunt solidæ candelabrae confectae a De Masure Gendt sumptibus prænobilis domini Borluut pretio 1600 franc”.

Bibliografie

Standaard Encyclopedie, N.V. standaard Boekhandel Antwerpen
J. TIMMERS, *Christelijke symboliek en iconografie*.
U. DE ROO, *Beeldhouwer Mathias Zens en de neo-gotiek*.

DE LOURDES-KAPEL TE HANSBEKE

Ligging van de kapel

Op de westkant van (de) Hansbekedorp (straat) aan de ingang van de nieuwe dodenakker staat een mooie neo-romaanse kapel, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdes. Het bedehuis heeft het straatnummer 51. Op het kadastraal plan van Nevele, 3e afdeling (Hansbeke), sectie A, 1e blad, draagt het perceel het nummer 417e.

Ten zuiden van de kapel, op een heuveltje, stond eertijds de aloude dorpsmolen, een houten graan-windmolen op vier hoge teerlingen, die na jaren van aftakeling uiteindelijk in 1914 gesloopt werd.

De bidplaats werd in 1878 door de echtelieden Frans Gisleen Borluut-Sidonie Kervijn gebouwd. Ze werd in het daaropvolgende jaar (wellicht door pastoor Pieter Frans Bullens) ingewijd (1).

Bouwheer van de kapel

Frans Gisleen Borluut, zoon van Emmanuel en Amelie vander Bruggen, werd op 21 april 1799 te Gent geboren. Hij huwde er op 11 mei 1833 met Sidonie Kervijn, geboren te Gent op 9 maart 1809, dochter van Jan Kervijn d'Oudt Mooreghem en Pauline de Ghellinck (2).

Uit hun huwelijk ontsproten te Gent drie kinderen, twee zoons en een dochter:

- Leon, op 5 februari 1834;
- Raymond, op 4 november 1837;
- Marie Josepha, op 7 juni 1840.

Frans Gisleen Borluut was een achterneef langs moederszijde van Jan Baptist van de Woestijne (3), kasteelheer te Hansbeke, die te Gent op 20 mei 1858 zonder afstammelingen overleed. Hij erfde van hem talrijke eigendommen en het kasteel te Hansbeke, dat hij reeds op 10 september 1858 kwam bewonen.

Het adellijke echtpaar Borluut-Kervijn werd in de volgende jaren meermaals in diepe rouw gedompeld.

In 1860 stierf hun kleindochtertje Marie Odette Borluut, het enige vierjarige kindje van zijn oudste zoon Leon, die in 1855 met Clementine vanden Bogaerde gehuwd was. Op 7 januari 1861 overleed hun zoon Leon te Gent,

De kapel, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw-van Lourdes, te Hansbeke
(Foto heemkundige kring „Het Land van Nevele“.)

26 jaar oud, evenals zijn vrouw Clementine te Montpellier in hetzelfde jaar.

Op 24 augustus 1862 stierf Marie Josepha Borluut, hun 22-jarige dochter, in het kraambed van haar eerste kindje (°12.08.1862, naamloos) op het kasteel te Hansbeke. Ze was in 1860 gehuwd met Charliers de Buisseret. Ze werd evenals haar boorling te Vinderhoute begraven.

Op verzoek van de kasteelheer werden de stoffelijke overschotten van zijn zoon Leon, van zijn dochter Marie Josepha en haar kindje op 9 april 1863 overgebracht naar de familiekerelder te Hansbeke en er bijgezet in aanwezigheid van schepen Petrus Martens als getuige (4).

Het bejaarde echtpaar verloor ook nog hun jongste zoon Raymond, die in 1861 gehuwd was met Valérie van Pottelsberghe de la Potterie. Hij stierf te Gent op 12 januari 1876, 38 jaar oud.

In deze periode van diepe smart lieten, de echtelieden Frans Gisleen Borluut-Sidonie Kervijn in 1878 te Hansbeke een kapel bouwen ter eeuwige nagedachtenis aan hun drie overleden kinderen.

Enkele jaren tevoren ontstonden de bedevaarten naar de Mariagrot in het kasteelpark van Slotendries te Oostakker. Op 7 april 1875 genas aldaar Pieter De Rudder uit Jabbeke op wonderlijke wijze voor het Mariabeeld. Op 11 april 1877 werd de basiliek aan het heiligdom van Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdes te Oostakker ingewijd. Te Hansbeke bestond sedert 12 februari 1858 het Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw-Onbevleete-Ontvangenis en bloeide in de jaren zeventig een brede devotie voor de H. Maagd (5). Het ligt dan ook voor de hand dat de nieuwe kapel te Hansbeke aan Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdes toegewijd werd.

Frans Gisleen Borluut was een grote weldoener van de parochiale kerk en het klooster (6). Hij omgordde de burgemeestersjerp vanaf 1861 tot aan zijn dood. Hij overleed te Gent op 9 november 1883. Zijn gemalin stierf twee jaar voordien, op 22 november 1881.

Beschrijving van de kapel

Uitzicht

De oost-west georiënteerde Lourdes-Kapel is een bakstenen, afwisselend in strek- en koplagen gemetselde zaalkapel op een arduinen plint onder een

zadeldak van leien. Ze is omringd met een plankier van kasseisteen en omhaagd met siersparren. De maximale buitenafmetingen bedragen 7,50 m x 4,00 m.

De puntvormige voorgevel is afgedekt met arduinen druipstenen, ter plaatse van de zijmuren, rustend op tweedelige dito schouderstukken, en in de top bekroond met een verkort breed uitlopend kruis in natuursteen. De tuitgevel vertoont ter hoogte van deze schouderstukken een drielobbige nis, gedragen door twee geprofileerde hardstenen consoles. In de verhoogde middelste rondboognis bevindt zich een rondboogvenster met zandstenen onderdorpel. De rondboogpoort met arduinen twee-treden dorpel heeft een geprofileerde zandstenen omlijsting. De dubbele beglaasde ingang deur en het halfcirkelvormig vijfdeelig bovenlicht zijn beveiligd door een smeedstalen traliewerk met spiraalvormige siermotieven. Naast iedere hoeksteen prijkt een lelievormig sieranker ter bevestiging van de voorgevel aan de zijgevels.

Iedere zijgevel is versierd met zes blinde rondboognissen, de buitenste met een rondboogvenster op natuurstenen afgeschuinde onderdorpel, de binnenste paarsgewijze samenkomend op een hardstenen console. De afwatering geschiedt langs houten bakvormige dakgoten, rustend op 11 dito consoles.

Aan de achtergevel bevindt zich een half-cilindrische gecementeerde uitbouw onder een plat dak.

Interieur

De zoldering is tonvormig uitgewerkt. Het plafond en de binnenmuren met arduinen plint zijn bepleisterd en in lichte pastelkleuren geverfd. De vloer lijkt een schaakbord van witte en zwarte tegels.

Een sober houten altaar, beschilderd met gestileerde lilies, staat op een trede met arduinen dorpel tegen de westgevel onder de half-cilindrische uitbouw, die met ruwe stenen tot een grot gevormd is. In deze grot troont een pleisteren beeld van Onze-Lieve-Vrouw-van-Lourdes met biddende door een paternoster omstrengelde handen. Boven dit beeld hing eertijds een opschrift in metalen hoofdletters: „Je suis l'Immaculée Conception”.

Het gemarmerde staande altaarblad onder de offertafel vertoont een ingesneden grafschrift in kapitalen, aan weerszijden van het opgespijkerd alliantiewapen in verguld metaal van de familie Borluut-Kervijn.

D.O.M.
TER EEUWIGE EN ZALIGE GEDACHTENIS
DER WEL EDELE
JONKHEER LEO EMMANUEL MARIA GHISLENUS BORLUUT
GEBOREN TE GENT DEN 5 FEBRUARI 1834 EN ALDAAR OVERLEDEN
DEN 7 JANUARI 1861
MEVROUW CHARLIERS DE BUISSETER GEBOREN MARIA JOSEPHA
COLETA GHISLENA BORLUUT
TE GENT DEN 7 JUNI 1840 EN
OVERLEDEN TE HANSBEKE DEN 24 AUGUSTUS 1862
JONKHEER RAYMONDUS JOANNES MARIA JOSEPH GHISLENUS
BORLUUT GEBOREN TE GENT DEN 4 NOVEMBER 1837 EN ALDAAR
OVERLEDEN DEN 12 JANUARI 1876
R.I.P.

Dit grafschrift illustreert dat het adellijk echtpaar Borluut-Kervijn de intentie had een bidplaats te bouwen ter eeuwige nagedachtenis aan hun drie overleden kinderen.

Het overige meubilair in de kapel is eenvoudig: een houten knielbank met profiellijst en offerblokje voor was, twee houten zitbanken, zes houten bidstoelen met gevlochten zitting en een kroonkandelaar.

Eigenaar van de kapel

De kapel kwam in bezit van de familie de Bousies-Borluut door huwelijk in 1887 van graaf Boudewijn de Bousies met Lucie Borluut, kleindochter van Frans Gisleen en Sidonie Kervijn.

Volgens akte van 18 februari 1966, verleden voor Ovide Derijckere, notaris te Lotenhulle, kocht de gemeente Hansbeke van graaf Antoine de Bousies, zoon van Boudewijn en Lucie Borluut, voor 175.000 fr. een perceel land ter grootte van 69 a 42 ca gelegen in de Dorpstraat, sectie A nr ex 417d, ten westen van de Lourdeskapel, bestemd voor de nieuwe gemeentelijke dodenakker die op 12 juni 1968 plechtig ingewijd werd.

Sedertdien wordt de kapel na een uitvaart bij het verlaten van de begraafplaats

doorgaans door familieleden bezocht, die er een kort gebed in memoriam voor de zielerust van hun overledene prevelen.

Graaf Antoine de Bousies schonk het bedehuis met de grond (sectie A nr 417c en ex 417d), 1a 14 ca groot, op 11 februari 1967 aan de gemeente Hansbeke. De schenkingsakte werd eveneens voor de vernoemde notaris gepasseerd.

De kapel werd in 1979 door gemeentepersoneel degelijk hersteld en opgeknapt. Ondermeer werden zijmuren aan elkaar verankerd door middel van drie trekankers met spanvijs. De ramen en de ingang deur zijn in de wapenkleuren van de adellijke familie de Bousies herschilderd: blauw (azuur) en wit (zilver).

De schoonmaak, openen en sluiten van de bidplaats, die trouwens iedere dag toegankelijk is, berust in handen van Lucrèce Van Yperen.

Albert MARTENS, Gent

Noten

- (1) „Liber Memorialis” van Hansbeke, p. 30.
- (2) C. LAMBRECHT, *De adel in het kanton Nevele (1829-1880)*, in *Het Land van Nevele*, jg. XI, (1980) afl. 4, blz. 215-330.
- (3) Zijn moeder Amelie vander Bruggen (1776-1849) was een dochter van Jan Frans vander Bruggen (1724-1801) en Maria Anna van de Woestijne (1733-1799), en tante van Jan Baptist van de Woestijne (1775-1858).
- (4) Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke Modern, register 1, f. 12r.
- (5) A. MARTENS, *Het Kapelletje van Onze-Lieve-Vrouw-Onbevleete-Ontvangenis te Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX, (1988), afl. 1, blz. 29-38.
- (6) A. MARTENS, *Het Klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke*, Nevele, 1989.

THEODOOR JANSSENS TE NEVELE. EEN TOEMAATJE

Antoine Janssens schreef een interessante bijdrage over Theodoor Janssens (1852-1899), kerkdecorateur te Nevele (1). Als toemaatje kan vermeld worden dat de gebroeders Karel en Theodoor Janssens ook in de kerk van Hansbeke decoratiewerken uitgevoerd hebben.

In 1872 werd het driebeukige schip van de in de jaren 1789-93 herbouwde parochiekerk met een travee aan de westzijde verlengd volgens een ontwerp van de Gentse bouwkundige J.B. (Van) Boterda (e)le. De weledele heer Frans Gisleen Borluut, kasteelheer en burgemeester te Hansbeke, bekostigde deze bouwwerken (2).

De polygonale sluiting van het koor is rijkelijk uitgewerkt met gecanneleerde compositie pilasters en versierde gordelbogen. Het koorgewelf wordt gedragen door een rondlopende entablement op consoles.

Twee jaar later, in 1874, werden in het koor het heersende beeld van de Zaligmaker en de reusachtige beelden van de apostelen Petrus en Paulus, patroonheiligen van de kerk, geplaatst.

Het Christusbeeld tegen de koorwand achter het hoofdaltaar prijkt hoog boven een cumulo-cirrus in een stralenbundel en is omringd van gracieuze gevleugelde engelkopjes. De Heiland met kruisnimbus verheft de rechterarm in een zegenend gebaar en houdt in de linkerhand een kruisdragende wereldbol als teken van zijn almacht. De beelden van de kerkpatroons staan ieder op een houten sokkel tegen de koorwand. De H. Petrus aan de evangeliezijde, met opgeheven rechterarm, draagt in de linkerhand de sleutels van de hemelpoort. De H. Paulus, aan de epistelkant, houdt in de linkerarm een boek en met de rechterhand een zwaard.

Tegelijkertijd met de plaatsing van de beelden werden het koor en de drie beelden door de gebroeders Karel en Theodoor Janssens uit Nevele geschilderd en verguld. De volledige kerk werd in hetzelfde jaar door hen gewit en de pilaren en pilasters in olie gemarmerd. Alweer betaalde Frans Gisleen Borluut de kosten voor het plaatsen van de beelden en van de decoratiewerken (3).

De beelden van de kerkpatroons, evenals het beeld van de Zaligmaker, zijn uit gips vervaardigd (4). De maker van de beelden wordt niet uitdrukkelijk

Close-up van het hoogkoor van de Sint-Pieter en Pauluskerk van Hansbeke, na het opblazen van de klokketoren op 19 oktober 1918. (Prentkaart uit verzameling Julien De Baets, Hansbeke)

vermeld in het parochiaal Liber Memorialis. Gelet enerzijds op de tweeledige zinsbouw van de desbetreffende tekst, die uit twee afzonderlijke door een voegwoord gekoppelde volzinnen bestaat, de ene handelend over het plaatsen, de andere over het vergulden van de beelden, lijkt het alsof maker(s) en decorateur(s) niet dezelfde personen waren. De in één adem geschreven tekst betreffende plaatsing en schildering van de beelden anderzijds laat het tegengestelde vermoeden. In ieder geval is de notitie voor twee verschillende interpretaties vatbaar.

Wel maakte Theodoor Janssens in zijn kunstatelier gipsen beelden van heiligen in alle vormen en grootten, van 40 centimeter tot grote beelden van 1,40 m (5). Het is nochtans onwaarschijnlijk dat de koorbeelden in de kerk van Hansbeke door de gebroeders Janssens vervaardigd zijn. Bij de uitvoering van de schilderwerken in 1877 was Karel 26 en Theodoor slechts 22 jaar oud. De nog ongehuwde Karel verbleef toen nog in de ouderlijke woning te Nevele en had wellicht, als oudste, de leiding in de zaak. Theodoor volgde kunstonderwijs aan het Sint-Lucasinstituut te Gent. De indrukwekkende kunstzinnige beelden, die getuigen van een bijzondere vaardigheid en vakkundigheid, kunnen als zodanig moeilijk aan de jeugdige decorateurs uit Nevele toegeschreven worden. Trouwens, het schilderen van de kerk van Hansbeke was vermoedelijk één van de eerste grote decoratiewerken van de gebroeders Janssens.

A. MARTENS, Gent

Noten

- (1) A. JANSSENS, *Mensen uit ons heem, III. Theodoor Janssens, in Het Land van Nevele*, jg. XXI (1990), afl. 1. blz. 31-50.
- (2) Liber Memorialis van Hansbeke, p. 25: „Ten jare 1872 is de kerk verlengd geworden van eenen pilaer en eenen nieuwen choor met twee sacristijen aangebouwd door den heer Van Boterdale te Gend, bouwkundige. Deze vergrootinge en aanzienlijke verbeteringe is bekostigd geworden door de weldadigheid van den weledelen Borluut-Kervijn, heer en burgemeester van Hansbeke”.
- (3) Liber Memorialis van Hansbeke, p. 29: „Ten jare 1874 zijn in den koor geplaatst de drij beelden: H.H. Apostelen Petrus en Paulus en dit van den Zaligmaker en zijn te zamen met den koor verguld en geschilderd door de gebroeders Janssens van Nevele en bekostigd door den weledelen heer Borluut-Kervijn. Hetzelfde jaar is de kerke door dezelve kunstnaren gewit en de pilaren en pilasters in olie als marmer geschilderd en ook zijn deze werken betaald door denzelven weldoener”.
- (4) Met hartelijke dank aan Peter Van de Velde, die de materie van de beelden en de sokkels nagegaan heeft.
- (5) A. JANSSENS, o.c. blz. 33.

WAT ZOAL OP EEN „DYNGHEDACH” IN HET EERSTE KWART VAN DE 17E EEUW BEBOET OF BESLECHT WERD

De baljuw van een heerlijkheid droeg, als rechtstreekse plaatsvervanger van de heer, verantwoordelijkheid in het algemeen bestuur van het rechtsgebied maar vooral de zorg voor de rechtspraak. Hij werd hierin bijgestaan door een schepenbank, samengesteld uit een meier of burgemeester en een zeker aantal schepenen.

Op rechterlijk vlak velde de schepenbank vonnissen in alle civiele en criminele zaken. Ze spraken recht tijdens een „dynghedach”, een rechtszitting of pleitdag. Deze zittingen van de wet vonden normaliter om de veertien dagen plaats, doorgaans in het wethuis of schepenhuis.

De baljuw, die ambtshalve overtreders van een strafbaar feit moest vervolgen, bracht het delict ten gehore van de schepenbank. Hij was de openbare aanklager. Ook de officier van de heerlijkheid, die een overtreding vaststelde, trad als dusdanig op. De overtreder werd voor de vierschaar gedagvaard. Hij kon zich door een pleitbezorger laten ter zijde staan en zich zelfs door hem laten vervangen.

Ook een ingezetene kon als eiser een geschil met derden bij de schepenbank in vraag stellen. De tegenpartij werd dan als verweerder op een volgende wetsvergadering gedaagd. Na replieken werd de zaak uiteindelijk door de schepenbank beslecht, dikwijls „na goede deliberatie van gheleerde advocaeten postilerende inde Raedt van Vlaenderen”.

De griffier van de heerlijkheid notuleerde de zaken, die door de wethouders op een rechtszitting behandeld werden, in een zogenaamde „ferieboek”. De ferieboek van Hansbeke, daterend uit de periode 1619-1633 (1), geeft een kleurrijk beeld van een reeks geschillen en strafbare feiten uit het eerste kwartaal van de 17e eeuw. Dergelijke voorvallen zullen zich ook in andere parochiën van het Land van Nevele hebben voorgedaan.

Verstoring van de zondagsrust

De kerk verplichtte haar leden tot het onderhouden van de zondagsrust en tot het bijwonen van de zondagsdienst. Alleen het uiterst noodzakelijke werk was toegelaten. Het verrichten van (slafelijke) arbeid werd als een ontheiliging van de zondag beschouwd. Tijdens de misuren mocht niemand in een herberg zitten (drinken).

Door het plakkaat van 1607 verleende de wereldlijke overheid haar steun aan het streven van de kerk om de wet op de zondagsheiliging te doen naleven. De officieren kregen de bevoegdheid om overtreders op de bon te zetten (2).

1. Pieter meeux, officier van de heerlijkheid, verzocht de schepenbank op 8 april 1620 om jeroen algoet te veroordelen tot een boete van 10 schellingen groten *ter causen dat hij hem vervoordert heeft te spitten synen vlasschaert up sondaghe leest leden*. Ook adriaen de witte, die *up den onser vrouwen dach* enige bomen gesnoeid had, werd aangeklaagd.
2. Lieven van kerrebrouck, baljuw van de heerlijkheid, vorderde *causa officij* op de *dynghedeach* van 19 oktober 1622 tegen dezelfde adriaen de witte een boete van 6 ponden groten om *tsondachs upden xvi octobre 1622 te wercken up syn landt*. Officier pieter meeux had de overtreder ter plaatse hierover vermaand. Wellicht wegens de herhaalde inbreuk kwam hij er ditmaal niet met een prikje van af.
3. Omdat *synen dienstknecht upden Sint Mattheusdach* tijdens de mis *ghehaelt en de gheloost heeft van synen waghende perden* werd gherolf van renterghem op 11 oktober 1623 beboet met 10 schellingen groten.

Drinken tijdens de eucharistieviering

Het vertoeven en zitten drinken in een herberg tijdens de eucharistieviering op feestdagen werd ook aangezien als een ontwijding van de heiligdag.

4. Joos de meyere, die als capeteyn vande heerlickhede het goede voorbeeld had moeten geven zat te *drincken up den derthien dach ten huysen van gillis de backere bynnen de wille men was doende den goddelicken dienst der missen*. Baljuw lieven van kerrebrouck eiste op de rechtszitting van 4 december 1622 een boete van 6 ponden groten. Een zware boete, in vergelijking met de volgende overtredingen, voor de voorbeeldige (?) kapitein van de parochie.
5. Jan de blick die *met synen cnape up onse live vrouwe hemelvaert* tijdens de mis in dezelfde herberg zijn dorst leste, werd op 11 oktober 1623 veroordeeld tot het betalen van... *twee distincte boeten*. Hij werd blijkbaar verantwoordelijk geacht voor de inbreuk van zijn dienstknecht.

Het is opvallend dat gillis de backere, die zijn klanten tijdens de eucharistieviering bediende en bijdroeg tot ontwijding van de zondagsheiliging, buiten schot bleef. Zijn herberg stond rechtover de kerk. De baljuw was

- er een regelmatige klant die, naar het schijnt, (één van) de dochters van de waard kwam versieren. Was dit de reden waarom de herbergier niet op het matje geroepen werd?
6. Met daneel wittewrongele, die op een buitenwijk een herberg openhield, werden integendeel korte metten gemaakt. Hij werd op 11 juni 1625 veroordeeld tot het betalen van een boete van 20 schellingen groten *ter causen dat hy op den tweeden kersdagh lesleden binnen den tyt dat men was doende den goddelicken dienst tsynen huysse diversche persoonen heeft laeten ende houden sytten drincken*. Op dezelfde *dynghedach* kreeg hij andermaal een gelijke geldstraf omdat hij ook *op den tweeden synsdach lesleden tsynen huysse heeft volck gheset* dat er tijdens de kerkdienst bleef drinken. Jan d'hert, één van deze herbergklanten, werd met 10 schellingen beboet.

Schending van een vastendag

Ook het zich niet onthouden van vlees eten op een vastendag werd strafbaar gesteld.

7. Daneel wittewrongele moest een geldboete van 3 ponden groten overleggen omdat hij op kerstavond 1624 in de winkel van jan piefferoen, wagenmaker, *een stick vleesch* zat te eten *twelcke hy inde handt hadde* toen lieven van kerrebrouck baljuw en jan van hulle burgemeester er binnenkwamen.

Belediging van een ambtenaar

De toenmalige gezagdragers lieten zich niet ongestraft beledigen.

8. Philip thys had adriaen sloock en gillis van hove, schepenen van de heerlijkheid, zwaar beledigd. Hij werd op 21 oktober 1626 voor de vierschaar gedaagd, waar hij verklaarde van hen *niet te weten te segghen dan deucht ende heere*. Hij werd veroordeeld tot een boete van 3 ponden groten en bezworen geen beledigingen tegen de wethouders meer te uiten *up peyne van arbitraire correctie*.
9. Gillis van gavere, *capeteyn vande prochie*, werd door daneel wittewrongele in zijn eer aangestast. De gedaagde, die op 12 november 1626 voor

de vierschaar verscheen, onkende *eenighe injurien tot laste vande heesscher gheproffeteert thebben, veele min ghepeyst* en verontschuldigde zich als dit toch in zijn dronkenschap zou gebeurd zijn. Hij kreeg eveneens een boete van 3 ponden groten.

Vechtpartijen

Een vechtpartij werd beschouwd als een *saecke van quade consequentie, niet lidelick sonder punitie, andere in exemple.*

10. Jan martens en cornelis bayens werden op 4 september 1625, *na consultatie van gheleerde advocaeten, postilerende inde Raedt van Vlaenderen* door de wethouders veroordeeld *elck in eene boete van vier ponden grooten, metgaders in elck xx schellynghen grooten tot proffyte van onse lieve vrouwe vande prochie* om *up den herwech tusschen de prochie van hansbeke ende de prochie van landegem aldaer an te tasten eenen hierschen soldaet, die was volghende syne campangie.* Ze hadden hem *seer compasselick gheslaghen met stocken, metgaders afghenommen synen mantel, muschet, rapiere ende syne borse met gelt.* Ze verklaarden tot hun verdediging dat *den hierschen soldaet ghesmeten hadde sekeren aermen man,* hetgeen blijkbaar door de rechters met een korreltje zout werd genomen.

11. Philip thys werd gevonnist tot het betalen van *eene boete van Lx ponden paris is ter causen dat hy hem vervoordert heeft up den xxiiiien october 1627 te vechten ende quetsen synen swaeghere.*

Kwetsuren

Het veroorzaken van kwetsuren, zij het bij toeval of bij ongeval, werd eveneens als een strafbaar feit beschouwd.

12. *Up den xxiiiien juny xvic vijfentwintich wesende Sint Jansdach* had lauwe-reyns de muldere *jonckman* op het kerkhof te Hansbeke *met syn vierroer gheschoten ende ghequest diversche wonden up den persoon jan jacobs, landsman, wonende inde prochie van landeghem.* Gherolf lamme verscheen voor de vierschaar op 24 juli daaropvolgend als *procuratie hebbende over den verweerder.* Hij verklaarde dat het *ghespannen vierroer alleene afliep, onnoselick ende onwetens,* dat de gedaagde het

gebeurde betreurde en ootmoedig vergeving vroeg. De schepenbank achtte deze versie van de feiten bewezen en beperkte de boete tot *thien carolus guldens*, temeer datter van weghe gheinteresseerde partye geene clachte ghecomen en is.

Schade

Het berokkenen van schade aan derden werd, boven de schadeloosstelling, ook beboet.

13. Adriaen de witte werd op 8 april 1620 oprelaas van pieter meeux, officier, door de wethouders beboet met 10 schellingen groten omdat *syne swinen gheschudt syn gheweest in de taerwe van jan van hulle*.

Vrijen

Buitenechtelijke betrekkingen werden *scherpelick verboden ende gheinterdiceert by de menichvuldighe gheestelicke ende weereldlicke rechten*.

14. Tijdens het baljuwschap van lieven van kerrebrouck behandelde de schepenbank verscheidene gevallen waarbij de versierder telkens veroordeeld werd tot het betalen van een fikse boete. Gherolf braet, jonkman, had *syne siele saligheit besyden ghestelt* door een *vleschelicke conversatie te nemen met janneken duytschaevere fa willem, die bevrucht es van kinde*. Hij moest op 24 november 1627 blootshoofds voor de vierschaar verschijnen om *te verclaeren tselve hem hertelick leet te wesen*. Hij werd veroordeeld tot het betalen van *eene boete van x ponden grooten sheerens proffyte, metgaders in een boete van iii ponden grooten tot proffyte vande armen der prochie*.

Openbare zedenschennis

Met het geven van ergernis konden de wethouders niet lachen.

15. Op zondag 18 augustus 1619 bezondigde jan brackene zich aan openbare zedenschennis *in de slytinge van francoys van moerbeke* waarvoor hij op staande voet in de dorpsgevangenis werd opgesloten. In aanwezigheid van verscheidene personen had hij zijn *schamelheit ter diversche stonden*

utghelanckt ende daer by veele onbeleefde woorden gesproken. Hij moest voor de vierschaar verschijnen in lynwaet, bloots hoofd, met een ongherbrande torse van dry ponden was in de handen, en op zijn knieën Godt van hemelrycke, heer ende wet, vuten name van instytutie om vergiffenis bidden. Daarna moest hij deselve torse tusschen twee officieren draghen tot inde kercke, latende die aldaer ten dienste vande heylighen sacramente. Bovendien kreeg hij een boete van 60 ponden parisis.

Wanbetalingen

Vele zaken die door ingezetenen bij de schepenbank aanhangig gemaakt werden, handelden over wanbetalingen. Nogal wat laattijdige of slechte betalers werden aangeklaagd.

16. Janneken van oost *jonghedochter* eiste op 29 januari 1620 van niclays kersse haar rechtmatig loon *van dry maenden dienst ende arbeyt ten advenante van xvi guldens tjaers*. Ze vroeg bovendien als vergoeding voor werkkledij *een schurte van vyf schellynghen ende negen hellen liwaet van thien stuvers d'elle ende een paer causen ende een paer schoen*.
17. Fransoys van moerbeke verkocht aan sander hyserman *een mantel ende een spaensch casacke* (mansoverkleed of lange overjas) voor de som van 5 ponden 10 schellingen groten. Omdat de vereffening van de koopsom achterwege bleef bracht laurens de rave, pleitbezorger van de verkoper, de zaak op 22 december 1620 voor de schepenbank.
18. Adriaen de witte stond bij gillis de backer, herbergier, voor 20 schellingen groten in het krijt. Hij werd door de waard op dezelfde wetsvergadering aangeklaagd.
19. Jan pifferoen, die aan willem maes diverse bomen gekocht had voor 4 ponden groten, bleef nog 30 schellingen schuldig. De schuldeiser vorderde voor de schepenbank op 16 februari 1621 uiteindelijk betaling van de volle koopsom.
20. Gillis van hove eiste op dezelfde *dynghedach* van lieven de pau vereffening van een resterende schuld van 23 schellingen en 3 groten *over den coop van eenen ghetemmerden stal*.
21. Pieter van pamele vroeg op 19 oktober 1622 betaling *van twee sacken*

boeckeyt en van eenen cappere (struikheester), die hij aan adriaen de witte verkocht en geleverd had.

22. Ook isaacus ab oudewater, pastoor, riep op 17 november 1622 jan van houcke ter verantwoording *ome thebben betaelynghe vande somme van elf guldens, ghesproten over de reste van een jaer theinde pacht.*

In geval de gedaagde insolvabel was, werd de zaak tegen zijn borg ingeleid.

23. Jan dhert, die borg stond voor zijn zoon jaecques, werd op 10 november verzocht 12 schellingen groten te vereffenen namens zijn zoon aan gillis van gavere als koopsom *van een hondert haut, emmers restetusitie van een vyftich faceel (bundel dik hout) ende een vyftich rummelinghe.*

24. Op verzoek van gillis van kerrebrouck maande de schepenbank op 16 juni 1624 lauwereyns de rave *als borghe over fransoys van moerbeke aan up te legghen ende te betalen de somme van ses ponden xvii schellynghen grooten, afslach alle behoorycke betaelynghe, ghesproten over den coop ende leverynghen van xxiic facele houde ten prise van xii schellynghen iiiii grooten elck hondert.*

Index op de familienamen

isaacus ab oudewater, pastoor, 22
jeroen algoet, 1
cornelis bayens, 10
jan brackene, 15
gherolf braet, 14
gillis de backere, herbergier, 4, 5, 18
jan de blieck, 5
joos de meyere, kapitein, 4
lauwereyns de muldere, 12
lieven de pau, 20
laurens de rave, 17, 24
adriaen de witte, 1, 2, 13, 18, 21
jaecques dhert, 23
jan dhert, 6, 23
janneken duytschaevere fa willem, 14
sander hyserman, 17
jan jacobs, 12

niclays kersse, 16
gherolf lamme, 12
jan martens, 10
willem maes, 19
pieter meeux, officier, 1, 2, 13
jan piefferoen, wagenmaker, 7, 19
adriaen slock, schepenen, 8
philip thys, 8, 11
gillis van gavere, kapitein, 9, 23
gillis van hove, schepenen, 8, 20
jan van houcke, 22
jan van hulle, burgemeester, 7, 13
gillis van kerrebrouck, 24
lieven van kerrebrouck, baljuw, 2, 4, 14
francois van moerbeke, herbergier, 15, 17, 24
janneken van oost, 16
pieter van pamele, 21
gherolf van renterghem, 3
daneel wittewrongele, herbergier, 6, 7, 9

A. MARTENS, Gent

Noten

- (1) Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke, register 149.
- (2) H. VERVAEKE, *Het kerkelijk leven in de dekenij Deinze onder deken Michiel Zachmoorter (1612-1660) en bisschop Antoon Triest (1622-1657)*, in *Het Land van Nevele*, jg XIII (1982), afl. 3 - 4, blz. 143-299.

INBOEDEL VAN DE „S. MARIA KAPELLE AEN DEN MEULEN VAN MEERENDRE”, ANNO 1879

In één van de kapellenummers van het tijdschrift, uitgegeven door de heemkundige kring „Het Land van Nevele”, handelde Jan Luyssaert over de oudst gedateerde (Maria) kapel van Merendree (1). Ze moest in 1979 worden afgebroken ingevolge de verruiming op de rechter kanaaloever van de aansluitingswegen naar de nieuwgebouwde Kalebrug over de verbrede Schipdonkvaart.

In het artikel „De kerkdorpen Merendree en Hansbeke, heemkundig bekeken” (2) gaven de auteurs een summier beschrijving van het interieur van deze kapel. Ze vermeldden daarbij dat zich in het bedehuisje eertijds een eikenhouten Lievevrouw, waarbij een zilveren zwaardje lag en twee koperen kandelaars stonden, evenals een kruis in oud tin bevonden.

Een volledige boedellijst, opgemaakt op 23 mei 1879 bij het overgaan aan *Sophie Huysse* die zich blijkbaar met de oppas en het onderhoud van de kapel zou belasten, bevindt zich in het moderne kerkarchief van Merendree (3).

Volgens deze inventaris waren in de kapel uitgesteld of voorhanden:

„twee entrepenniums, twee groote koperen kandelaars, een koperen wijwaternvat, twee koperen kandelaars (kleine), twee koperen branches, twee (kop)blokken (bekleed) om de remonstrantie op te rusten, twee knielkussens, twee groote bokaals met bloemen, twee middelbare, twee kleine, nog twee middelbare, een beeld van Onze Lieve Vrouw, een kruisifix (gedraaid), zes zilveren ex-voto, een heilig Hart van Jesus en een van Maria”.

In eene houten dooze waren opgeborgen:

„een zilveren kroone, een kroon (fantaisie), een zilveren degen, een gouden ring, een paar gouden oorslingers, drie altaarkleeren (witte), een altaarkleed (wit-blauwe doublure), drie sous-quinquets, een paarlen snoer, een oud kleed”.

Onder deze kleurrijke inboedel bevonden zich toch wel enkele waardevolle voorwerpen (tenzij het om verzilverde dingen of klatergoud ging), die veilig (?) achter slot in een koffer bewaard werden en wellicht het opmaken van de overdrachtslijst verklaren. De ex-voto of beloftegiften getuigden van de dankbaarheid van de parochianen tot Onze Lieve Vrouw. De aanwezigheid

van twee beklede blokken, waarop de monstrans geplaatst werd, bevestigt dat de processie vanouds langs de kapel kwam en er een korte verheerlijking plaatsvond.

A. MARTENS, Gent

Noten

- (1) J. LUYSSAERT, *S. Maria Kapelle aen den meulen van Meerendre*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX, afl. 1, maart 1988, blz. 63-72.
- (2) L. DE RUYCK, R. MOELAERT, A. RYSERHOVE, *De kerkdorpen Merendree en Hansbeke, heemkundige bekeken*, in *Ons Meetjesland*, 12e jg. (1979), nr. 3, blz. 133-134.
- (3) Deels voorhanden in het Documentatiecentrum van de Heemkundige kring „Het Land van Nevele”, Veldestraat 49, Merendree.

SPREKENDE STENEN TE POESELE

De herdenkingsplaat onderaan het prachtige oorlogsmonument van de Gentse kunstenaar Oscar Sinia (waarop we in een volgende bijdrage nog terug komen) buiten beschouwing gelaten heeft Poesele weinig te bieden aan herdenkings- of herinneringsstenen. We vonden er slechts van elke soort één terug.

De herinneringsstenen in de pastorie

Links en rechts van de ingangdeur van de huidige pastorie vinden we twee stenen die eraan herinneren dat dit bouwwerk werd opgetrokken tijdens de ambtsperiode van burgemeester De Mulder en pastoor Liedts. De stenen dragen de vermelding „*J.F. DE MULDER - burgemeester 1845*” en „*J.F. LIEDTS - pastoor 1845*”.

Jan-Frans Liedts was pastoor te Poesele van 1843 tot 1854. Jacobus-Francies De Mulder (°Poesele 10 november 1809) werd burgemeester van zijn geboortedorp in 1841 en bekleedde deze functie meer dan een halve eeuw. Hij overleed op 1 juli 1894.

De herdenkingssteen van Petrus V. Merchier (*)

Op 20 april 1958 werd door de Kongolese Herdenkingsbond, i.s.m. het gemeentebestuur, een gedenkplaat voor Petrus Vincentius Merchier onthuld. Bij deze gelegenheid werd door de leerlingen van de jongensschool een stukje opgevoerd dat door hun onderwijzer, Adhemar Mestdach, was samengesteld. De steen werd aangebracht op de zuidoever van de kerk naast het oorlogsmonument. Vincent Merchier (zoals hij in zijn familiekring werd genoemd) werd in Poesele geboren op 22 januari 1873. Hij was de zoon van onderwijzer Constant Merchier en Charlotte Rombaut. Toen hij 12 was verliet de familie Poesele om zich eerst in Landegem en daarna in Zomergem te vestigen. In juli 1896 trok hij naar de Onafhankelijke Kongostaat waar hij als postmeester werd tewerkgesteld in Stanley-Falls in Opper-Kongo. Hij overleed er 1 jaar later aan de gevolgen van hematurie (bloedwateren ten gevolge van schadelijke parasieten in de nieren).

Op zijn gedenksteen, met in de linkerbovenhoek de Kongoster op een blauwe achtergrond, lezen we:

*Hulde aan de pionier
van het Afrikaans
beschavingswerk
MERCHIER PETRUS. V.
Staatsbeambte
Geboren te Poesele 22.1.1873
Overleden te Stanley-Falls 12.7.1897
Kongolese Herdenkingsbond 1958*

André BOLLAERT, Poesele

- (*) Zie ook A. BOLLAERT, *Kongopioniers uit het Land van Nevele*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), afl. 4, blz. 251 - 283.

**BESTUUR VAN DE HEEMKUNDIGE KRING
„HET LAND VAN NEVELE”,
VANAF DE STICHTING IN 1970 TOT OP HEDEN (1990)**

Bestuursleden

Armand Bauwens	1971-1987 (†)	Marcel Lootens	1974-1976
André Bollaert	1980-	Jan Luyssaert	1970-
Irène Buysse	1972-	Albert Martens	1971-1975
Paul De Meyer	1972-1973		1987-
Geert De Roo	1972-1974	Frans Michem	1972-1975
Lucien De Roo	1975-1981	Marcel Michiels	1972
Lieven De Ruyck	1977-	Julia Mortier	1976-1977
Yvonne De Vos	1982-	Guido Schaeck	1970-
Edith De Zutter	1977-1979	Julien Scherpereel	1971-1971
Paul D'Hoker	1978-1987	Arnold Strobbe	1983-
Daniel D'hooge	1974-	Johan Taeldeman	1970-1975
Dirk Heynssens	1983-	Jozef Van de Castele	1976-
Antoine Janssens	1971-1975	Jos Van de Velde	1970-1977
	1978-	Luc Verpoest	1970-1971
Lucia Lavent	1977-1987	Eddy Verstraete	1989-
Robert Leenknecht	1971-1986		

Dagelijks Bestuur

<i>Voorzitter</i>		<i>Archivaris/Bibliothecaris</i>	
Jan Luyssaert	1970-	Jos Van de Velde	1970-1977
		Armand Bauwens	1978-1984
<i>Ondervoorzitter</i>		Lieven De Ruyck	1984-1986
Luc Verpoest	1970-1971	<i>Penningmeester</i>	
Albert Martens	1971-1972	André Bollaert	1981-
Frans Michem	1972-1975	<i>Redactieraad</i>	
Jozef Van de Castele	1976-1987	Johan Taeldeman	1970-1984
Arnold Strobbe	1988-	Jan Luyssaert	1974-
<i>Secretaris/Penningmeester</i>		Lucia Lavent	1978-1986
Guido Schaeck	1970-1981	Arnold Strobbe	1985-
<i>Secretaris</i>		Jozef Van de Castele	1985-
Paul D' Hoker	1982-1986	Katrien De Grootte	1990-
<i>Secretaris/Bibliothecaris</i>		<i>Verantwoordelijke uitgever</i>	
Lieven De Ruyck	1987-	Johan Taeldeman	1970-1973
		Jan Luyssaert	1974-

MENSEN VAN TOEN EEN FAMILIEKUNDIG TIJDSCHRIFT VOOR HET LAND VAN NEVELE

„Heemkunde” betekent de studie van het heem, dit is de streek waar men is opgegroeid en/of waar men zich thuis voelt.

Een heemkundige bestudeert het verleden van zijn heem in al zijn aspecten en maakt hierbij gebruik van de onderzoeksmethodes van andere vakgebieden, zoals bijvoorbeeld de geschiedenis, aardrijkskunde, literatuur, economie, taalkunde, kunstgeschiedenis, enz.

Soms is het onderwerp van het onderzoek de materiële geschiedenis, zoals de geschiedenis van gebruiksvoorwerpen. Maar uit welke hoek men zijn heem ook bekijkt, telkens opnieuw treedt de mens op de voorgrond.

Een gebruiksvoorwerp wordt vervaardigd en een stiel wordt uitgeoefend door een ambachtsman, er is geen industrie zonder arbeiders, en ook het scheppen, het behouden of het verminken van het leefmilieu geschiedt door tussenkomst van de mens. Vooral de geschiedenis van een dorp wordt door de dorpsgemeenschap geschreven. Zo is het vandaag, zo was het gisteren.

De heemkundige kan aan de mens niet voorbijgaan. Hij krijgt onvermijdelijk belangstelling naar zijn doen en laten, naar zijn gedragslijn, naar zijn familiaal verband. Zo komt de heemkundige uiteindelijk bij de familiekunde terecht. Zoals vice versa de genealoog, die tast naar de hartslag van zijn voorouders, naar hun vreugde en smart, hun armoede of rijkdom, hun plaats in de dorpsgemeenschap, hun leefomgeving, uiteindelijk zijn stamboom uitstijgt om zich ook aan heemkunde te interesseren.

Verskillende auteurs, die aan ons heemkundig tijdschrift meewerken, beoefenen zowel de familie- als de heemkunde. Sommige van hun bijdragen bestrijken in het bijzonder het terrein van de geslachtskunde. Uiteraard moet de ruimte in het heemkundig tijdschrift voor dergelijke specifieke artikelen beperkt blijven.

Reeds enkele tijd geleden groeide onder sommige bestuursleden van de heemkundige kring het idee om, naast het heemkundig tijdschrift „Het Land van Nevele” een afzonderlijk familiekundig tijdschrift uit te geven. Thans werd binnen het bestuur een werkgroep opgericht, die het genealogisch onderzoek in het werkgebied van het Land van Nevele wil stimuleren, en regelmatig artikelen zal schrijven voor ons familiekundig tijdschrift.

Dit tijdschrift zal, zoals „Het Land van Nevele”, vanaf 1991 ook driemaandelijks verschijnen, op het einde van iedere trimester, met als titel „Mensen van Toen”. De abonnementsprijs bedraagt 150 fr. per jaargang van vier afleveringen. Iedereen kan zich op het tijdschrift abonneren. Men hoeft daarom geen lid te zijn van de heemkring „Het Land van Nevele”. Leden van de heemkring, die zich ook voor het familiekundig tijdschrift interesseren, moeten zich evenwel hiervoor afzonderlijk inschrijven.

Het abonnementsgeld van 150 fr. kan vanaf heden worden gestort op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” vzw, Beentjesstraat 24, 9850 Nevele met vermelding „Mensen van Toen”.

Namens de werkgroep familiekunde
A. Bollaert, A. Janssens, J. Luysaert, A. Martens

Inhoud van de eerste jaargang

- Rente van drie ponden groten ten laste van de kerk van Hansbeke, anno 1554.
- Boompje groot, plantertje dood: verkoping van olmen, staande op het kerkhof van Hansbeke, anno 1705.
- Vondsten.
- Verdrinkingsdood te Sint-Martens-Lerne, anno 1615.
- Een bevolkingslijst(je) uit het Land van Nevele van 1281.
- Vendutie van kaprijke bomen te Hansbeke, anno 1632.
- Verkoop van houten afbraakmateriaal van het kerkkoor te Hansbeke, anno 1658.
- Leden helpen leden.
- Zanten in Nevelse documenten I - IV.

VERSLAGEN

HERDENKINGSPLECHTIGHEID DR. JUR. JULIAAN VERPLAETSE TE LANDEGEM

Na een lange voorbereidingsfase en onderhandelingen tussen het gemeentebestuur van Nevele en de heemkundige kring „Het Land van Nevele” werd op 28 oktober 1990 aan de grote Landegemse rechtsgeleerde dr. jur. J. Verplaetse de hulde en het eerbetoon gebracht die hem toekomen.

Op voorstel van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” werd door het gemeentebestuur van Nevele aan de sportzaal te Landegem, het centrum van het Landegemse culturele leven, een stijlvolle gedenkplaat aangebracht. De weinige woorden op de marmeren plaat weerspiegelen in hun soberheid hun boodschap: eerbied voor een groot Landegems rechtsgeleerde. Wij feliciteren het gemeentebestuur met de keuze van de plaat en de lettertekens, ze vormen een harmonieus geheel met de grijs-gele bakstenen muur van de gemeentelijke sportzaal. Deze hulde zou zeker niet mogelijk geweest zijn zonder de gewaardeerde medewerking van mevrouw Anne Criel - Speekaert, petekind van J. Verplaetse, van mevrouw dr. I.H. Ph. Diederiks - Verschoor, hoogleraar in het lucht- en ruimterecht aan de Universiteit van Amsterdam en de heer A. Janssens, conservator van het museum Rietgaverstede te Nevele, die de gelegenheidstentoonstelling over J. Verplaetse opstelde in de inkom van de sportzaal.

Het weer was niet van de partij. Het regende de hele voormiddag pijpestelen, maar dat weerhield de 70 aanwezigen niet om naar Landegem af te zakken: familieleden en vrienden van J. Verplaetse, vroegere klasgenoten en een schare sympathisanten. Om 10.30 uur heette burgemeester A. Van Speybroeck de vele aanwezigen welkom en schetste in een korte toespraak de betekenis van dr. jur. Juliaan Verplaetse als Landegemnaar en rechtsgeleerde.

Hierna sprak mevr. dr. I.H. Ph. Diederiks - Verschoor de feestrede uit waarvan we hier de tekst integraal weergeven.

Het is voor mij een grote eer en een genoegen om de vermaarde Belgische jurist, uw eminente plaatsgenoot, dr. Juliaan Verplaetse, met u te gedenken.

De kennis van dr. Verplaetse was bijzonder veelzijdig. Hij had een uitgebreide belezenheid en een diep inzicht op het gebied van het Volkenrecht. Hij heeft echter ook gepubliceerd op het gebied van het Internationaal Privaatrecht o.a. in zijn boek „La fraude à la loi en droit international privé”, in Parijs verschenen in 1938.

De speciale aandacht van dr. Verplaetse ging echter uit naar het lucht- en ruimterecht d.w.z. de regels op het gebied van luchtvaart en ruimtevaart. Het is door deze belangstelling dat ik dr. Verplaetse heb leren kennen, daar ik als

hoogleraar lucht- en ruimterecht doceerde aan de Universiteit van Utrecht. Hij heeft voor de studenten aldaar ook een voordracht gehouden.

De conservator van het Heemkundig museum te Nevele, de heer Antoine Janssens heeft in het tijdschrift van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”, september 1989, een uitnemende schets gegeven van leven en werken van dr. J. Verplaetse. Daar echter niet iedereen deze bijdrage gelezen zal hebben moge ik volledigheidshalve zijn vitae curriculum vermelden. U vindt het op pagina 167 van bovengenoemde publikatie.

- 1931 Doctor in de Rechten aan de Universiteit van Gent, Specialisatie aan de academie van Internationaal Recht in Den Haag.
- 1932 Stagiair bij het Hof van Beroep te Brussel.
- 1934 Licentiaat in de Letteren en Wijsbegeerte aan de Universiteit van Brussel.
Licentiaat in de Consulaire Wetenschappen aan de Universiteit van Gent.
- 1934-1935 Specialisatie aan de Universiteit van Parijs, Institut des hautes Etudes Internationales en het Institut de Droit Comparé.
- 1935 Assistent aan het „Institut für Ausländisches Recht und Völkerrecht”, Universiteit van Berlijn.
- 1936-1937 University of Harvard (U.S.A.), Law School, S.J.D. Lid van het „American Institute of International Law” te Ann-Harbor (U.S.A).
- 1939 Doctor of Juridical Science, Harvard (U.S.A.).
- 1939 Maître de Conférences aan de Universiteit van Brussel.
Permanente secretaris van de „Cercle des Alumni de la Fondation Universitaire”. Advokaat bij het Hof van Beroep te Brussel.
- 1940-1960 Publicatie van verschillende juridische werken over Internationaal Privaat en Publiek recht.
- 1960-1971 Lector van Volkerenrecht aan de Universiteit van Maryland, Europese divisie te Bremen, Heidelberg en Bonn.

Dr. Verplaetse was vanaf de oprichting een actief lid van het „International Institute of Space Law”. In latere jaren bracht hij op de jaarlijkse congressen ook zijn nichtje Mevrouw Criel mee, die eveneens juriste is en de interesse voor het lucht- en ruimterecht van haar peter heeft overgenomen. Dr. Verplaetse was een bescheiden mens, hij liet zich nooit op zijn grote kennis voorstaan. Ik heb nooit geweten dat hij ook een brevet als piloot bezat, een ander bewijs van zijn bescheidenheid.

Ik wilde u echter gaarne wat meer vertellen over zijn waardevolle publikaties.

Het wellicht meest bekende en nog steeds geciteerde werk van Juliaan Verplaetse is zijn boek „International Law in Vertical Space”, de regels betreffende Air, Outer Space en Ether, waarmee de telecommunicatie wordt bedoeld. U weet allen welk een grote vlucht de telecommunicatie heeft genomen. Het is verrassend om te zien hoezeer dr. Verplaetse reeds allerlei

ontwikkelingen op dit gebied in 1960, het jaar waarin het boek bij de bekende Amerikaanse uitgever South Hackensack is verschenen, heeft voorzien. Het boek geeft trouwens meer dan de titel belooft. Het geeft een wijd panorama van allerlei facetten van het recht, daarbij steeds vergelijkingen treffend tussen het internationale recht in het algemeen, het luchtrecht, het ruimterecht en de telecommunicatie.

Dr. Verplaetse volstaat in zijn boeken niet met voortreffelijke beschouwingen van het bestaande recht, zijn grote waarde als jurist is gelegen in zijn visie op en zijn suggesties t.a.v. toekomstige ontwikkelingen. Zijn boeken hebben daardoor hun belang behouden.

Dr. Verplaetse heeft zeker de twaalf vreugden van de wetenschap gekend. Het zijn achtereenvolgens de verwondering; de ontdekking; het inzicht; het ambacht; het spel; het uitleggen; het wegen wijzen; het deel uitmaken van een gemeenschap van onderzoekers; de bewondering; de onbaatzuchtigheid; bezig zijn met iets dat tijdloos is alsmede de aanschouwing van de werkelijkheid.

Er zijn nog twee facetten die ik zou willen belichten.

Ten eerste de opvallende talenkennis van Juliaan Verplaetse, zeker in die tijd. Hij beheerste ondermeer volkomen de Engelse, Franse, Italiaanse en Spaanse taal. In al deze talen zijn publikaties verschenen. Daarnaast bezat hij een grote eruditie met o.a. belangstelling voor literatuur, toneel en andere kunstuitingen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat van zijn hand naast wetenschappelijke studies een alleraardigst boekje over Rubens is verschenen. Men krijgt ook niet voor niets een doctorstitel aan de beroemde Harvard Universiteit in de Verenigde Staten.

Verder zou ik wat dieper willen ingaan op zijn werk voor het „International Institute of Space Law”, waar hij vanaf de oprichting in 1959 een zeer geacht en actief lid was.

Dr. Verplaetse nam deel aan de werkgroepen en aan de juridische Colloquia van de „International Astronautical Federation” waar hij opviel door zijn deskundige voordrachten en discussies. Deze voordrachten en ook zijn aandeel in de werkgroepen zijn gepubliceerd in de „Proceedings” van de Colloquia van het „International Institute of Space Law”. Ik heb de eer gehad hiervan 17 jaar president te zijn, bijgestaan door een Amerikaanse en Russische vice-president en een internationaal bestuur van 15 directeuren.

Het zegt wel iets als een geleerde als dr. Verplaetse in een dergelijk gezelschap geacht wordt en om zijn kennis en om zijn warme, hartelijke persoonlijkheid. Hij was zeer gehecht aan Landegem, aan zijn geboortestreek en aan zijn familie. Een van zijn boeken is ook aan zijn ouders opgedragen.

Zijn laatste boek behandelt „The Laws of War and Neutrality in Air and Outer Space”, een onderwerp waarvoor hij veel belangstelling had die hem goed te studeerde kwam bij zijn volkenrechtelijke colleges aan de universiteiten van Maryland, Bremen, Heidelberg en Bonn.

Het is mij een voorrecht om dr. Verplaetse gekend te hebben en om met u deze uitnemende Belgische - mag ik zeggen - Vlaamse jurist hier met u te mogen gedenken.

I.H. Ph. Diederiks-Verschoor

Na deze huldetoespraak belichtte Jan Luysaert ,voorzitter van de heemkundige kring „Het Land van Nevele” de taak van de heemkundige kring in het Land van Nevele.

Geachte genodigden,

Eigenlijk zou ik graag eens weten wat u denkt bij het woord „heemkunde” of „heemkundige”. Ziet u dan voor u een overjaars romanticus die op klompen tegen het leven in gaat en nog niet door heeft dat we in het computertijdperk leven? Of denkt u aan een groepje oude mensen die herleven in hun jeugdijaren en hun herinneringen te pas of te onpas ophalen en vertellen? Indien dat het beeld is dat u van een heemkundige hebt wil ik het graag even corrigeren.

Een heemkundige is een vorser van het verleden, een bewaker van het heden en een beschermer van de toekomst.

„Heemkunde” kunnen we omschrijven als de studie van de streek waarin men is opgegroeid of waarin men zich thuis voelt. De studie van dat gebied behelst het totale leven in al zijn facetten, zoals het zich in een ver of nabij verleden heeft afgespeeld. De heemkundige bestudeert de politieke, sociale, economische en culturele geschiedenis van zijn streek of „heem”.

Hij verzamelt documenten en foto's over personen, gebouwen en landschappen, kortom over het hele leven.

Maar een heemkundige is meer dan een onderzoeker, een vorser of een verzamelaar. Hij vertelt aan of schrijft voor de huidige generatie over wat er in het verleden waardevol is geweest. Hij stelt zijn documenten en foto's tentoon aan wie nu in dit heem leeft, woont en werkt. Hij hoopt dat op die manier de huidige streekbewoners er zich bewust van worden dat er ook vóór het computertijdperk belangrijke, boeiende en geleerde personen in dit heem hebben geleefd. De heemkundige plaatst als het ware de huidige generatie tegen een historische achtergrond. En hij kijkt ook naar de toekomst. Hij wil dat het waardevolle uit het verleden bestendig wordt in de toekomst. Dit kan hij

ook doen door het waardevolle zo goed mogelijk te bewaren. Ook kan hij de gedachtenis aan bekende personen beitelen in hard marmer, opdat ook de komende generaties zouden weten dat dit heem personen heeft voortgebracht die op wetenschappelijk vlak een internationale faam hadden.

Als voorzitter van de heemkundig kring „Het Land van Nevele” dank ik heel oprecht het gemeentebestuur van Nevele, omdat het op ons verzoek is ingegaan om een blijvende hulde te brengen aan de Landegemse grote rechtsgeleerde dr. Juliaan Verplaetse.

Maar deze herdenkingsplechtigheid zou er niet gekomen zijn zonder de inzet van onze bestuursleden Jozef Van de Castele en Antoine Janssens. Het is ook Antoine Janssens die als eerste een artikel heeft gewijd aan de persoon en het werk van dr. jur. J. Verplaetse. Het is ook Antoine Janssens die zijn documenten en foto's over en van J. Verplaetse hier voor u heeft tentoongesteld. De brochure bij de tentoonstelling wordt u aangeboden door de heemkundige kring „Het Land van Nevele”. Ik dank tenslotte het gemeentebestuur en iedereen die deze plechtigheid heeft mogelijk gemaakt en nodig u uit om straks de tentoonstelling te bezoeken.

Zichtbaar ontroerd dankte mevrouw Anne Criel - Speekaert in volgende bewoordingen.

Geachte Heer Burgemeester, Geachte Professor, Dames en Heren,
Als dichtste familie lid van dr. Juliaan Verplaetse wil ik graag heel kort een woord van dank betuigen aan de personen die deze hulde mogelijk gemaakt hebben.

Hierbij denk ik in de eerste plaats aan de heer Antoine Janssens, conservator van het heemkundig museum te Nevele, die aan de basis ligt van dit alles. Tijd noch moeite heeft hij gespaard om alle gegevens op te zoeken, alle bronnen te raadplegen, om Juliaan Verplaetse te situeren in de Landegemse omgeving en om de uitbouw van zijn leven en werk zo goed te omvatten. Van deze inzet getuigt zijn artikel in het „Land van Nevele” en zeker ook de tentoonstelling die opgebouwd werd in samenwerking met de kring.

Het is echter duidelijk, dat deze hulde, vandaag niet tot stand zou gekomen zijn zonder de bereidwillige tussenkomst en het mecenaat van de gemeente Nevele. Ik betuig dan ook mijn oprechte dank hiervoor aan het gemeentebestuur en heel in het bijzonder aan de heer Burgemeester.

Ik heb mijn oom, die tevens mijn peter was, gekend als een zeer sober maar veelzijdig persoon die ik vooral tijdens mijn unversiteitsjaren heb leren appreciëren en waarderen. Voornamelijk op literair en juridisch vlak heeft hij mij veel bijgeleerd en elke reis of congres waarop hij mij meenam werd steeds een boeiende en verrijkende ervaring.

Dat niet alleen ikzelf Juliaan Verplaetse gewaardeerd heb, blijkt duidelijk uit de aanwezigheid van de familieleden, vrienden, kennissen en inwoners van de gemeente Landegem en omgeving die, vele jaren na zijn overlijden, speciaal naar hier zijn gekomen voor deze hulde.

Ook gaat mijn zeer oprechte dankbetuiging uit naar professor dr. Diederiks-Verschoor, huidig wereldvoorzitter van het Instituut voor Ruimterecht. Door haar aanwezigheid en door het houden van de hulderede heeft zij blijk gegeven van waardering voor Juliaan Verplaetse op het professionele vlak voornamelijk als deskundige uit het vroeger nog vrij onbekende, en nu actuele lucht- en ruimterecht.

* * *

Landegem is niet mijn geboortedorp, maar een dorp waaraan ik gehecht ben, een plaats waar het huis van mijn grootouders staat, een plaats waar mijn grootouders, mijn ouders en mijn peter begraven liggen.

Dat in dit dorp een „steeds blijvende gedenkenis” werd verwezenlijkt voor mijn peter Juliaan Verplaetse, daarvoor ben ik het gemeentebestuur heel erkentelijk.

Na het dankwoord van mevrouw A. Criel - Speekaert trotseerden de burgemeester, enkele schepenen en raadsleden, de familieleden van J. Verplaetse en enkele (bestuurs) leden van de heemkundige kring, de trieste regen om met de Nevelse vlag de gedenkplaat te onthullen.

Tijdens de receptie, door het gemeentebestuur aangeboden, werd nog lang nagepraat en werden plannen gesmeed om andere belangrijke personen uit het Land van Nevele passend te huldigen.

J.L.

Zondag 13 mei 1990, diavoorstelling door Jan Janssens „Mei 1940 in het Land van Nevele”. Tweeënzeventig aanwezigen.

Reeds op 23 april 1989 woonden meer dan honderd personen de diavoorstelling „Mei 1940 in het Land van Nevele” bij van Jan Janssens en Peter Taghon. Toen beloofden we voor 1990 een nieuwe uitgave van die diareeks, naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van het begin van de Tweede Wereldoorlog.

Om het publiek een comfortabele plaats te kunnen aanbieden kozen we de ruime refter van de gemeenteschool te Nevele, die heel vlug vol was met belangstellenden. Nog eens een bewijs dat de Tweede Wereldoorlog en het

gebeuren in het Land van Nevele blijft boeien en een grote aantrekkingskracht uitoefent.

De diavoorstelling zelf was verzorgd en ontsloot voor onze ogen een schatkamer aan beeldmateriaal over de oorlogsgebeurtenissen in mei 1940 in onze streek. Jan Janssens bleef in zijn zakelijke, afgemeten commentaar boeien. Dat nà zo'n diavoorstelling sommige aanwezigen die de Tweede Wereldoorlog als kind hebben meegemaakt verhalen opdissen, waarvan de inhoud ver van de werkelijkheid ligt, kan niet op rekening van de organisatoren worden gebracht. Mythes zijn nu eenmaal taaier dan geschiedenis.

J. L.

VOOR U GELEZEN

A. D'HOORE, *Met smart recht uit het hart. Postume gedichten voor Christiane*, Nevele, 1990, 94 bladzijden, verlucht met tekeningen van Pascal Cornelis en een inleiding van Marieken Haegeman, uitgegeven in eigen beheer.

André D'HOORE (°21.11.1931) liep school tot zijn veertiende jaar en is thans op brugpensioen. Zijn eerste „rijm” schreef hij in 1968 naar aanleiding van de moord op Bob Kennedy. Spoedig volgden meer gedichtjes maar voor D'Hoore bleef de rijmkunst in de eerste plaats een hobby.

Enkele van zijn verzen verschenen in *De Landwacht, Vrij Maldegem* en in de bloemlezing *Literaire Benevelingen. Anderhalve eeuw literatuur in Nevele* (Nevele, 1981).

De meeste van zijn verzen waren gelegenheidsgedichtjes tot A. D'Hoore's dochter op 14 oktober 1989 bij een tragisch ongeval om het leven kwam op de wijk Kerrebroek te Nevele.

Plots was schrijven een noodzaak geworden. Vijfentachtig gedichten bevat de bundel, allemaal geschreven binnen het jaar na het overlijden van Christiane. Voor de auteur heeft dichten een therapeutische waarde. Onrust, droefheid, twijfels kwellen hem. Dichten brengt hem een zekere rust, schrijven betekent verdriet van zich afschrijven.

*'t Is goed, nog even stil te staan
bij 't wreed en smart'lijk ongeluk...* (blz. 59)

en

*Er zijn nog van die dagen
dat men weer die droef'nis kent
maar het helpt niet om te klagen
als je weer eens troost'loos bent* (blz. 61)

Vele verzen zijn een klaaglied. Ze verraden de onmacht van de dichter om de dood van zijn dochter te aanvaarden, om te geloven dat zij voor altijd uit dit leven is weggegaan:

*Verdriet kan men niet verdringen,
het overmant je telkens weer,
en als je het wil verdringen,
dan voel je weer dat grote zeer.* (blz. 20)

of:

*'t Is moeilijk, om zonder klagen,
te aanvaarden dat je heenging kind,
't Is zwaar, om al dat leed te dragen,
zo erg, dat men geen woorden vindt.* (blz. 25)

Maar toch slaagt de dichter erin om

*Met simpele woorden,
met schamele klanken,
naast zacht akkoorden...* (blz. 7)

een sluier op te lichten over de moeilijke jaren die zijn dochter achter de rug had:

*...de lente bracht u niet veel zon,
je werd in 't leven nooit verwend, (...)* (blz. 9)

*Uw pad liep zeker niet over rozen,
de zon ging vaak achter wolken schuil,
slechts heel even kon u verpozen,
je kreeg in 't leven nooit een bloementuil.* (blz. 68)

Maar het leven lachte haar weer toe:

*De donk're wolken waren weggedreven,
in uw droeve leven scheen eindelijk de zon, (...)* (blz. 76)

*Want je begon weer te stralen,
de vrede lag op je gezicht, (...)* (blz. 77)

En juist dat beetje hoop op een nieuw leven dat bruusk en plots werd gebroken geeft de dichter een beetje hoop in zijn onmenselijk verdriet:

*De wonden zijn nog vers en diep,
het helen vergt een lange tijd, (...)* (blz. 56)

*Weken worden maanden... jaren...
de pijn verdwijnt, heel langzaam, traag,
het leed blijven wij ervaren,
't verdriet blijft langer dan vandaag.* (blz. 75)

J.L.

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9850 MERENDREE

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9880 LOTENHULLE

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heistestraat 45
9850 LANDEGEM

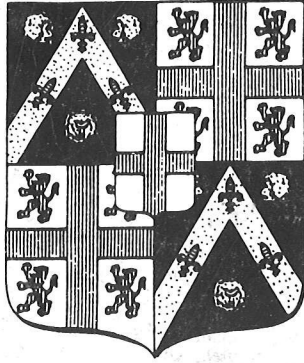
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 POESELE

Bestuursleden

I. BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Poeke
Y. DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
D. D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
D. HEYNSSSENS, Bovenstraat 12, 9850 Landegem
A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
A. MARTENS, Spinmolenplein 263, 9000 Gent
M. MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
G. SCHAECK, Vosselarestreet 16, 9850 Landegem
J. VAN DE CASTEELE, Rodenbachstr. 74, 9040 St.-Amandsberg
E. VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9850 Hansbeke

HEEMKUNDIGE KRING

"HET LAND VAN NEVELE"